

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

М.П. Баган

**МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
СУЧАСНИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Київ – 2023

Баган М.П.

Методи та організація сучасних філологічних досліджень: [навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи студентів]. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2023. 65 с.

Посібник призначений для студентів, які навчаються за освітньою програмою "Українська мова і література, англійська мова, редагування освітніх видань" другого (магістерського) рівня вищої освіти, та всіх, хто підвищити свій рівень культури мовлення.

Рецензенти:

Соколова С.О., доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України;

Мінчак Г.Б., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Київського національного лінгвістичного університету.

Надруковано за ухвалою вченої ради
Київського національного лінгвістичного університету
(протокол № 18 від 26 червня 2023 р.).

© М.П. Баган, 2023

© Видавничий центр КНЛУ, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	26
Практичне заняття №1 Лексичні особливості наукового мовлення	29
Практичне заняття № 2 Основні тенденції у вживанні термінологічної лексики у сучасних наукових текстах	33
Практичне заняття № 3 Граматика наукового мовлення	31
Практичне заняття № 4 Структура та зміст магістерської роботи	33
Практичне заняття № 5 Наукова стаття як продукт наукової діяльності	36
Практичне заняття № 6 Культура наукового рецензування	Ошибка!
Закладка не определена.	
Практичне заняття № 7 Культура усного наукового мовлення	37
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	Ошибка! Закладка не определена.
ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	Ошибка! Закладка не определена.
ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ З МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	55
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	56
ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	57
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	59

ПЕРЕДМОВА

Важливим аспектом підготовки конкурентоспроможних освітян є формування в них компетентностей планувати й виконувати наукові та науково-прикладні дослідження, добирати для них ефективні методи, доводити наукові гіпотези, обстоювати й презентувати власні наукові здобутки на засадах академічної доброчесності. Формування всіх цих дослідницьких компетентностей має на меті курс "Методи та організація сучасних філологічних досліджень", який введено до освітньої програми "Українська мова і література, англійська мова, редагування освітніх видань" другого (магістерського) рівня вищої освіти у Київському національному лінгвістичному університеті. Інформаційний обсяг дисципліни охоплює досить строкату методологію сучасних філологічних досліджень. Студенти мають змогу ознайомитися не лише з технологією виконання й презентації наукового дослідження, а й з перевагами, здобутками, прийомами різних методологічних шкіл аналізу мовного, мовленнєвого, літературного, фольклорного матеріалу.

Від аналогічних праць цей навчально-методичний посібник відрізняється тим, що містить не лише теоретичний матеріал про методологію сучасних філологічних досліджень, а й ґрунтовно розроблені плани практичних занять. До кожного практичного заняття наведено теоретичні питання для обговорення, список літератури, запитання для самоконтролю та завдання для самостійного виконання. Пропонований посібник максимально спрямований на формування практичних навичок студентів застосовувати загальнонаукові та лінгвістичні методи у своїх кваліфікаційних роботах. Особливо він стане в пригоді тим студентам, які навчаються на заочній формі навчання.

Дотримання навчально-методичних рекомендацій передбачає поступове опанування теоретичним спеціалізованим матеріалом, а також формування в студентів дослідницького інтересу, вміння не просто застосовувати методи до визначеного матеріалу, а й шукати способи їх поєднання та модифікації для ефективного вивчення специфічних мовних явищ та комунікативних середовищ. Завдання побудовано з урахуванням усіх новітніх зовнішніх чинників, що вплинули на українську мову: розширення віртуального комунікативного простору, розвиток інформаційних технологій, глобалізація, інтернаціоналізація науки, війна в Україні та ін.

Матеріал посібника формує також важливі світоглядні настанови майбутнього освітянина: повагу до інтелектуальної власності та альтернативної думки, схильність до колегіальної наукової взаємодії, постійного пошуку більш оптимальних підходів, самовдосконалення та самоорганізації.

Знання наукової методології потрібне не лише тим, хто планує присвятити своє життя науці. Сучасний педагог також має бути готовим до грамотного розв'язання філологічних проблем, що можуть оприявлюватися в освітньому процесі. Важливо, щоб випускники-магістри не тільки успішно справлялися із цими проблемами, а й привчали інших здобувачів середньої й вищої освіти до вдумливого, об'єктивного й добросовісного аналізу мовних явищ, художніх творів, розмовного матеріалу. Сподіваємося, пропонований навчально-методичний посібник не тільки допоможе студентам у виконанні власної кваліфікаційної роботи магістра, а й озброїть їх життєво важливими навичками й світоглядними засадами.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Методологія виконання сучасного наукового дослідження

Тема 1. Загальні принципи й методи сучасної науки

Наука – сфера людської діяльності, спрямована на отримання й поглиблення знань про навколишній світ. Наука передбачає цілу низку систематичних когнітивних дій: збір відомостей про об'єкт, критичне осмислення інформації, її систематизацію, порівняння, висунення й доведення гіпотез, теоретичні узагальнення, їх обґрунтування та апробацію.

Від інших форм пізнання дійсності наука відрізняється сукупністю таких принципових ознак:

- об'єктивність,
- доказовість,
- системність,
- прогностичність,
- суспільна значущість.

Сучасна наука є не лише формою пізнання природи та суспільства, а й найважливішим інструментом її життєдіяльності. Наука виникає із практичних потреб людини й спрямована на їх розв'язання. Вона полегшує наше буття і постійно відкриває нові обрії для розширення можливостей людини. Науку вважають найважливішим чинником технічного й соціально-культурного прогресу, всебічного розвитку суспільства.

Наука зародилася в Давній Греції, де вона була особливою формою знання заради самого знання. Активно розвивалася "мати всіх наук" – філософія. Закладено основи медицини і математики. В епоху Середньовіччя наука могла обмежено розвиватися лише в рамках релігійно-церковної догматики, прислужуючи теології, релігії та церкві. З епохи Відродження розпочинається звільнення науки, сплеск уваги до різних форм людського буття. Проте наука ще була комплексною (Леонардо да Вінчі – і архітектор, і анатом; Микола Коперник – і математик, і астроном). І лише з Нового часу науку вважають важливим продуктом людської діяльності. Люди поступово усвідомлюють, що знання дає владу, могутність, впливовість. Наука набуває соціальної ваги. Стає очевидно, що нею корисно займатися, у неї вигідно вкладати кошти.

Лише у XVIII ст. виокремився цілий ряд природничих наук (біологія, фізика, хімія та ін.). Щодо суспільних наук (соціології, політології), то вони набули самостійного статусу аж у 50-60-х роках XX ст.

Наука стала самостійним, професійним і специфічним видом соціальної діяльності, спрямованим, з одного боку, на технологічне переоснащення виробництва, а з іншого – на "ощасливлення" самої людини, розвиток її духовного світу.

Людство зрозуміло економічну ефективність коштів, вкладених у науку. Вигідніше вкласти кошти у розробку нового, зручнішого пристрою, ніж у виробництво типових пристроїв. Суспільству вигідніше профінансувати винайдення нових ліків, ніж оздоровлювати громадян недостатньо ефективними ліками.

Сучасна наука – це сукупність сотень наук, які досліджують різні сфери дійсності. Ті з них, що вивчають природу, становлять царину природничих наук, а ті, що – суспільство, – називають суспільними. У структурі традиційних наук постійно відбувається розмежування й виділення все нових і нових напрямів. Так, із лона філософії свого часу виділилися етика, естетика, логіка, психологія, історія філософії, соціальна філософія, соціологія, філософія історії, політологія та інші науки.

Сучасну науку вирізняє підвищення рівня її абстрактності, втрата наочності, що є наслідком математизації науки, відходу від наочних прообразів.

Водночас нинішній стан розвитку цивілізації засвідчує істотний вплив економічних, політичних, правових, філософських, соціальних та інших наук на розвиток суспільства. Сьогодні очевидно, що розбудова правової держави, громадянського суспільства, формування духовно багаті особистості не можливе без гуманітарних досліджень.

Надзвичайно актуальним, життєво необхідним є формування екологічної свідомості, екологічного мислення та екологічної культури.

Сучасному етапу розвитку науки властиві й інтеграційні процеси, зокрема виникнення нових галузей знання, які синтезують декілька різних дисциплін. Звичними стали словосполучення: фізична хімія, біоніка, соціоніка, генна інженерія та ін. На основі перетину соціології й лінгвістики сформувалася соціолінгвістика. Симбіоз психології та лінгвістики породив психолінгвістику. Науковці одностайні в тому, що найсерйозніші відкриття нині відбуваються саме на "межі" наук, унаслідок взаємодії їхніх представників.

Змінилися також логічні засади науки. Наука стала більш пошуковою й ймовірнісною. Науковці відмовляються від використання таких класичних логічних прийомів, як закон відкинутого третього ("третього не дано")

Сучасну науку називають **некласичною**, тому що вона не визнає багатьох попередніх засад. Науковці не сприймають класичну механіку як провідну науку, замінивши її квантово-релятивістськими теоріями, що зумовило руйнування класичної моделі світу-механізму. Її змінила модель світу-думки, заснована на ідеях загального зв'язку, мінливості й розвитку.

Механістичність і метафізичність класичної науки поступилася новим діалектичними настановами:

- сучасний імовірнісний детермінізм, що припускає варіативність картини світу: усе можливо;
- діяльнісний підхід, що визнає беззаперечний вплив самого дослідника, приладів і умов на проведений експеримент. Якщо в класичній науці дослідник мав статус спостерігача й експериментатора, то тепер він активний учасник, творець;
- прагнення знайти кінцеву матеріальну першооснову світу перейшло в переконання у принциповій неможливості зробити це, визнано невичерпність матерії;
- наукове знання більше не кваліфікують як абсолютно достовірне, але тільки як відносно щире, ймовірне; сучасна наука визнає неточність знань;
- визнання залежності властивостей предмета від конкретної ситуації, у якій він перебуває (у різних контекстах те саме слово може бути й образливим, і прийнятним, і обнадійливим; ті самі ліки можуть врятувати одного пацієнта і бути небезпечними для іншого);
- відмова від ізоляції предмета від навколишніх впливів, що було властиве класичній науці; тепер ми все вивчаємо у певному просторі / середовищі/ мовленні / соціумі тощо.
- у системно-цілісній оцінці предмета враховують як специфіку його внутрішнього розвитку, так і форми взаємодії з іншими предметами.
- **антиелементаризм** – відмова від прагнення виділити елементарні складники великих структур, переважає системний аналіз динамічних відкритих систем;

- **динамізм** – перехід від дослідження зрівноважених структур до аналізу нерівноважних, нестаціонарних структур, відкритих систем зі зворотним зв'язком;

- **високий ступінь наукової комунікації**. Завдяки можливостям **інтернету** різко зростає мобільність наукових комунікацій. Відповідно зростає і **ефективність наукової діяльності**. Але процес використання та постачання інтернет-інформації не є однозначно позитивним. **У науці сьогодні фактично руйнується достатньо збалансована експертна система**, яка склалась у комунікаціях наукових співтовариств ще в ХІХ ст. та дозволяла не засмічувати науку сумнівною інформацією. Інтернет дозволяє кожному оприлюднювати свої досягнення за повної відсутності експертних фільтрів.

Науку розвивають за допомогою загальної методології і спеціальних методів.

Метод (від грец. methodos «шлях дослідження, пізнання») – система правил і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей природи, суспільства і мислення.

Методи диференціюють на загальні (спостереження, індукція, дедукція, гіпотеза, аналіз, синтез, порівняння, ідеалізація, експеримент, формалізація, моделювання тощо) і спеціальні, зокрема лінгвістичні.

Індукція і дедукція. Здавна відоме логічне протиставлення індуктивного і дедуктивного методів дослідження.

Дедукція (від лат. deductio "виведення") – метод дослідження, згідно з яким на основі загальних положень (аксіом, постулатів, гіпотез) аналізують окремі факти.

Індукція (від лат. inductio "наведення") – метод дослідження, згідно з яким на підставі знання про окреме висновують про загальне, тобто від окремих конкретних спостережень переходять до загальних висновків.

Емпіричні методи – методи конкретно-наукового пізнання прикладного типу (вимірювання, спостереження, опитування, експеримент). Дуже важливі, бо уможливають найбільш переконливе обґрунтування гіпотез.

Моделювання — метод теоретичного та практичного пізнання, коли дослідник замість безпосереднього об'єкта пізнання вибирає чи створює аналогічний допоміжний об'єкт-замісник (модель), досліджує його, а здобуту інформацію переносить на реальний предмет вивчення.

Тема 2. Алгоритм організації й виконання сучасних філологічних досліджень

Наукові дослідження не можуть бути спонтанними, хаотичними, настроєвими. Важливо чітко планувати їх і систематично над ними працювати.

Основні етапи виконання наукового дослідження:

1. Зацікавлення науковою проблемою, ознайомлення з дотичною науковою літературою, обґрунтування актуальності розв'язання проблеми, формулювання гіпотез.
2. Заглиблення в тематику дослідження, критичне осмислення відомих підходів, пошук власної концепції розв'язання проблеми.
3. Збір і аналіз фактичного матеріалу дослідження.
4. Систематизація, осмислення, впорядкування матеріалу дослідження.
5. Перевірка гіпотези на основі аналізу матеріалу.
6. Формулювання теоретичних узагальнень.
7. Апробація результатів дослідження на наукових заходах та в публікаціях.
8. Оформлення, презентація та публічний захист дослідження.

Наукова робота потребує тривалого осмислення ідей, матеріалу, підходів, прототипування моделі об'єкта дослідження, постійної перевірки власних припущень і вдосконалення попередніх здобутків. Наукова робота не може бути рефератом чужих праць. Вона обов'язково повинна презентувати самостійні спостереження й висновки автора, відкривати нові можливості для певної категорії громадян (наприклад, давати практичні рекомендації вчителям, журналістам, перекладачам та ін.), полегшувати їм життя, гармонізувати певну сферу (освіти, ділового спілкування, стосунків у колективі тощо).

Робота над науковим дослідженням має бути цілеспрямованою й сфокусованою. Важливо не відволікатися на суміжні теми, не "залипати" в історичних екскурсах, не збиватися на ідейний пафос. Мета дослідника – об'єктивне, неупереджене вивчення конкретної проблеми, а не просто її опис.

Запорукою якісного наукового дослідження є широка й надійна джерельна база, достатній репрезентативний матеріал, релевантні методи його аналізу та ретельний, неупереджений підхід до розв'язання проблеми.

Апробація убезпечує дослідника від необґрунтованих висновків, суб'єктивних міркувань, помилок. Сучасна наука не є закритокабінетною діяльністю обраних. Лише на основі взаємодії, спілкування дослідників, обміну досвідом отримуємо перевірені й надійні результати. Виступи на конференціях, публікування тез і статей дають змогу обговорити, перевірити певні гіпотези, "намацати" цікаву ідею для поглиблення власного дослідження.

Тема 3. Інформаційне забезпечення наукового дослідження

Наукова інформація – це логічна інформація, здобута на основі різних форм пізнання (практики, аналізу раніше відомої інформації, експериментів та ін.), яка відображає закономірності об'єктивного світу й слугує інтересам суспільства. Основні ознаки наукової інформації: логічність, публічність, перевіреність, обґрунтованість практикою і досвідом.

Наукові дослідження неминуче вибудовують на основі аналізу раніше апробованої наукової інформації. Зокрема, джерелами наукової інформації для дослідника слугують монографії, дисертації, автореферати дисертацій, статті у фахових виданнях, словники, енциклопедії, патентні бюлетені, стандарти тощо.

Добирати наукову літературу для обґрунтування теоретичних засад дослідження важливо за такими критеріями:

- 1) сучасність (бажано враховувати напрацювання попередників в обраній царині за останнє десятиліття й зважено використовувати давніші праці; важливо усвідомлювати, що наука стрімко розвивається, змінюються потреби й цінності суспільства, а отже й тлумачення багатьох наукових понять);
- 2) надійність, достатня науковість (варто віддати перевагу глибоким науковим працям (дисертаціям, монографіям, статтям у виданнях, індексованих у наукометричних базах); навчальна, науково-популярна література, статті у низьковартісних виданнях не забезпечують надійної інформаційної основи дослідженню);
- 3) різнобічність (важливо ознайомитися з різною літературою, навіть із тією, з якою дослідник не згоден, для того, щоб глибше обґрунтувати власну концепцію, показати її переваги над підходами попередників);
- 4) корисними будуть праці закордонних дослідників; наука – справа міжнародна; що ширший контекст зібраної інформації – то повніша картина досліджуваної проблеми;
- 5) достатня кількість (наукове дослідження не може ґрунтуватися на десятку інших джерел; автор має глибоко й всебічно вивчити проблему, охопити своєю увагою різні підходи й спроби розв'язання обраної чи дотичних проблем).

Пошуки надійних джерел наукової інформації на сьогодні можна вести за ключовими термінами в таких міжнародних системах цитування (бібліографічних базах): Web of Science, Scopus, Google Scholar, Index Copernicus та ін.

Важливо пам'ятати, що матеріал філологічних досліджень теж має бути показовим і переконливим. Ним може слугувати конкретний художній твір чи низка творів визначеної доби, тексти певного жанру, приклади вживання мовних одиниць у межах якогось дискурсу чи комунікативного простору та ін. Автор має дуже ретельно обґрунтувати матеріал дослідження і подбати, щоб він був виразним і достатнім для доведення наукової гіпотези та обґрунтування висновків.

Для запобігання фальсифікаціям матеріал паспортизують, наводять кількісні підрахунки зафіксованих явищ і одиниць. Цінним вважають матеріал, зібраний на основі опитувань, інтерв'ювань, у польових умовах, оскільки він відбиває реальну практику мововжитку.

Змістовий модуль 2. Методи сучасних філологічних досліджень

Тема 4. Класичні методи мовознавства: описовий, порівняльно-історичний, зіставний, лінгвістичної географії

Найдавнішим і найпоширенішим є **описовий метод**, який передбачає планомірну інвентаризацію одиниць мови й пояснення їхніх особливостей на певному етапі розвитку мови, тобто в синхронії.

Описовий метод найдоступніший, але потребує чіткого й послідовного застосування. Не можна описувати спонтанно, довільно, уривками, вибірково.

Має бути алгоритм опису (схема), витриманий по всій роботі, напр.:

виділення одиниці → її структура → її функції → особливості вживання;

виділення одиниці → її походження → її зміни → причини змін;

виділення одиниці → її поширеність/непоширеність → особливості вживання → нормативність/ненормативність.

Описовий метод ґрунтується на прийомах зовнішньої та внутрішньої інтерпретації.

Прийоми зовнішньої інтерпретації виявляють зовнішні зв'язки описуваних мовних одиниць а) з позамовними явищами (соціальними, культурними, психологічними та ін.); б) з одиницями інших рівнів мови (оскільки одиниці одного рівня часто забезпечують функціонування одиниць іншого рівня).

Прийоми внутрішньої інтерпретації — це вивчення мовних явищ на основі їхніх системних парадигмальних і синтагмальних зв'язків (як одиниця корелює з іншими одиницями цього рівня, якими ознаками від них відрізняється).

Описовий метод має широке застосування. Його використовують не лише для опису окремих мовних одиниць, а й специфіки функціонування мови. Цим методом подають матеріал у граматиках, словниках, підручниках, систематизують різні види наукової інформації.

Порівняльно-історичний метод (лінгвогенетичний) — сукупність прийомів і процедур, які застосовують для історико-генетичного дослідження мовних сімей і груп з метою встановлення закономірностей їхнього розвитку та ступеня спорідненості.

Цей метод ґрунтується на наукових прийомах відтворення (реконструкції) не зафіксованих писемністю давніх мовних фактів через порівняння з фактами інших мов, відомих за писемними пам'ятками або безпосередньо за їх уживанням у мовленні.

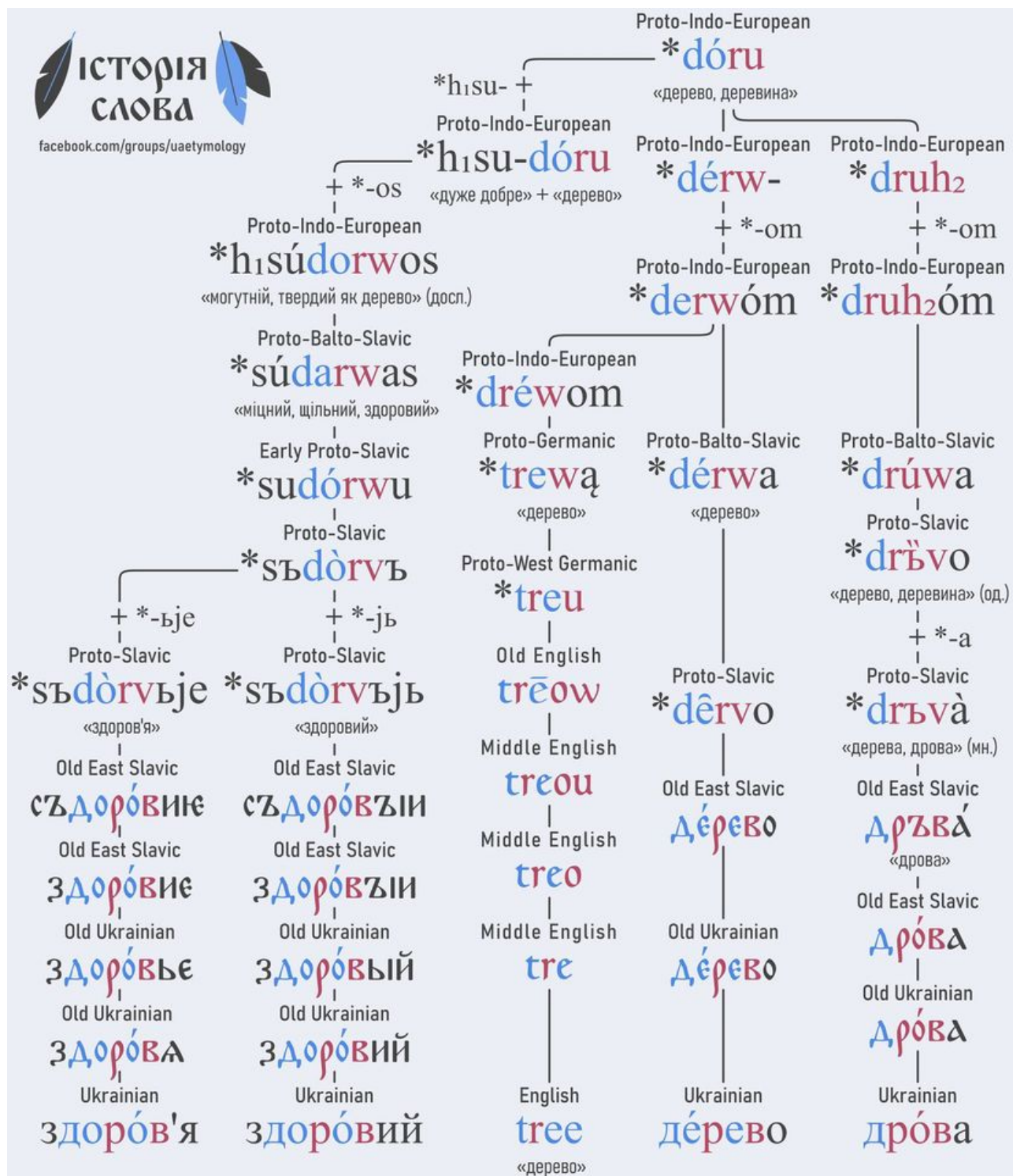
Основоположники цього методу – німецькі вчені Франц Бопп і Якоб Грімм, данський мовознавець Р. Раск. Поштовхом до зародження порівняльно-історичного мовознавства на початку ХІХ ст. стало відкриття давньоіндійської мови санскрит, яка вразила дослідників надзвичайною подібністю з елементами європейських мов.

Основна мета порівняльно-історичного методу — це відкриття законів, за якими розвивалися мови в минулому. Для реалізації цієї мети ставлять такі завдання: 1) визначити мову-основу (прамову); 2) виділити сім'ї, групи і підгрупи мов; 3) назвати споріднені мови; 4) пояснити відмінності споріднених мов; 4) сформулювати певні закони розвитку мов.

Порівняльно-історичний метод був і досі є найважливішим інструментом доведення спорідненості мов й пізнання їхньої історії. Для встановлення спорідненості мов дослідники порівнюють їхні морфеми, а не слова, бо слова легко переходять з однієї мови до іншої, а морфеми функціують історично. Важливо брати до уваги саме споріднені компоненти, а не випадкові співзвуччя, що нерідко трапляються в різних мовах. Прийнято вважати: якщо кількість спільних частин слів перевищує кількість спільних слів, то мови споріднені; якщо ж кількість спільних слів перевищує кількість спільних частин слів, то мови неспоріднені або віддалено споріднені.

Застосування порівняльно-історичного методу ускладнене віддаленістю мовного матеріалу в часі, обмеженою кількістю збережених писемних пам'яток, наявністю випадкових співзвучних елементів у неспоріднених мовах, неможливістю точно реконструювати деякі форми.

На основі порівняльно-історичного методу укладають етимологічні словники. Якщо раніше реконструкція індоєвропейських праформ і прамови була кінцевою метою компаративних досліджень, то нині це лише точка відліку для вивчення історії мов, їхніх контактів, різних шляхів розвитку одного кореня в одній чи кількох споріднених мовах та ін.

Зіставний метод (контрастивний, типологічний) — сукупність прийомів дослідження й опису мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою виявлення специфіки обох мов.

Зіставний метод за прийомом порівняння нагадує порівняльно-історичний, але принципово від нього відрізняється:

Порівняльно-історичний	Зіставний
ним вивчають мови в діахронії;	ним вивчають мови в синхронії;
об'єкт – споріднені мови;	об'єкт – будь-які мови;
мета застосування – пошук спільних ознак і спорідненості;	більше цікавить специфіка мов;
дослідників цікавлять закономірності мовного розвитку;	більше цікавлять особливості функціонування мови;
мета – генетична класифікація мов (за спорідненістю);	мета – типологічна класифікація мов (за особливостями граматики, вираження значень).

Основна проблема в застосуванні зіставного методу – співмірність порівняння (не можна вважати одну мову базовою, а другу наводити для ілюстрування відмінностей – потрібно оцінювати об'єктивно й однаково глибоко обидві мови, для цього вводять основу для зіставлення). Важливо уникати упереджених висновків.

Зіставний метод пов'язаний з проблематикою мовної типології та універсалій. **Мовна типологія** — порівняльне вивчення структурних і функціональних особливостей мов незалежно від їхнього походження, ареалу поширення, контактів.

Мовні універсалії — суттєві властивості, важливі характеристики, наявні в усіх мовах або в більшості з них. Універсалії засвідчують спільність принципів побудови всіх мов. Наприклад: найпізніший дієслівний час — майбутній; спочатку виникають вказівні, особові й питальні займенники, а потім зворотні, присвійні, неозначені й заперечні. Лексико-семантичні універсалії: в усіх мовах слова із значенням «тяжкий» (вага) набувають значення «психологічно складний», слова із значенням «гіркий» (смак) — означають ще й «сумний, болісний», слова із значенням «солодкий» (смак) характеризують також щось приємне та ін.

Зіставний метод дуже цінний для теорії та практики перекладу й методики навчання іноземних мов. Ним виявляють ті особливості мови, які складно помітити при окремому вивченні мови; встановлюють спільні закономірності, властиві всім або багатьом мовам. На основі зіставного методу створено зіставні граматики різних мов й перекладні словники.

Метод лінгвістичної географії (ареальний) — сукупність прийомів, які застосовують для картографування ареалів поширення мовних одиниць. Лінгвогеографічне дослідження передбачає чотири етапи: 1) складання питальника; 2) збір матеріалу (анкетний чи польовий, контактний чи інтернетний); 3) картографування зібраного матеріалу; 4) інтерпретацію нанесеного на карту діалектного матеріалу. Матеріал наносять на карти ізоглосами – лініями, які обводять (окреслюють, обмежують) територію поширення певного мовного факту. Здебільшого картографують поширення діалектів, запозичень, архаїзмів та інших категорій лексики.

Метод лінгвістичної географії потребує охоплення широкого кола респондентів, ретельної систематизації усіх зібраних відомостей, врахування здобутків колег з-за кордону, які вивчають цим методом суміжні території.

Тема 5. Структурні методи вивчення мов

Засновником структуралізму в мовознавстві вважають швейцарського лінгвіста Фердинанда де Соссюра (1857-1913), який уперше розкритикував поширену тоді практику ізольованого вивчення мовних одиниць.

Теоретичні засади системно-структурного вивчення мов: 1) мова – знакова (семіотична) система, що корелює з іншими знаковими системами (наприклад, своє мовлення ми дублюємо жестовим знаками); 2) усі одиниці мови пов'язані між собою певними відношеннями (походженням, взаємодією в мовленні, однотипними граматичними значеннями, синонімійними, антонімійними чи паронімійними відношеннями та багатьма іншими ознаками), тому важливо вивчати не окремі одиниці, а їхні системи; 3) вивчення мови в синхронії важливіше для носіїв мови, ніж її історичне дослідження; 4) потрібно розрізняти мову (колективну систему знаків) й мовлення (індивідуальну діяльність з використанням мови); 5) структура мовних одиниць визначає їхні особливості.

Основні методики структурного вивчення мови – компонентний аналіз, дистрибутивний аналіз, методика безпосередніх складників, трансформаційний аналіз, побудова опозицій, моделювання. Завдяки структуралізму в мовознавство перенесено також математичні методи дослідження (математичну логіку, теорію множин, топологію, теорію алгоритмів, теорію графів, теорію ймовірностей, теорію інформації, математичну статистику та ін.).

Компонентний аналіз – система прийомів лінгвістичного вивчення мовних одиниць через розщеплення їхніх значень на елементарні компоненти, які називають семами, або семантичними множниками. Виявлення спільної архісеми і диференційних конотативних, градуальних сем дає змогу встановити функційні відмінності між лексичними одиницями, встановити семантичні відношення між ними, сисематизувати їх у межах лексико-семантичних груп чи полів.

Найчастіше компонентний аналіз застосовують до групи слів для уточнення їхніх семантичних ознак та встановлення загальних закономірностей певної тематичної царини. Для цього створюють перелік досліджуваних одиниць, на основі словників устанавлюють перелік можливих сем і фіксують їх наявність у значеннях досліджуваних одиниць, пор.:

	гопак	подолян очка	вальс	чардаш	танго	хіп-хоп	аркан
танець	+	+	+	+	+	+	+
груповий							+
парний			+	+	+		
сольний	+					+	
український	+	+					+
швидкий	+						+
повільний		+					
плавний		+	+				
ритмічний	+			+	+	+	
сучасний						+	
чоловічий	+						+
жіночий		+					

Компонентний аналіз застосовують для розрізнення семантично близьких понять. Він оприявлює значно більше особливостей позначуваного поняття, ніж дає його дефініція, пор.:

	Термін	Професіоналізм
Архісема →	лексична одиниця	лексична одиниця
Інтегральна сема →	позначає поняття професійної діяльності	позначає поняття професійної діяльності
Диференційна сема	вживають офіційно	вживають неофіційно
Диференційна сема	їх творять свідомо	виникають стихійно
Стилістична сема	стилістично нейтральний	часто образний
Стилістична сема	для чіткого, однозначного спілкування	для дотепного спілкування "у своєму колі"
Диференційна сема	обов'язковий	не обов'язковий
Диференційна сема	може бути умовним	завжди мотивований

Компонентний аналіз дає змогу пояснити логіку новітніх сленгізмів, метафор, термінів, пор.:

Семи прямого значення слова <i>миша</i>	Семні зміни, на основі яких виник термін <i>миша</i> (комп'ютерна)	Семні зміни у переносному значенні слова <i>миша</i> ("непримітна, скромна людина")
'тварина' (архісема)	<p>Знівельована архісема і багато диференційних сем.</p> <p>Натомість актуалізовані (вийшли на перший план) градуальні семи 'малого розміру', 'овальної форми', 'має довгий тонкий хвіст'.</p> <p>Метафоричний термін <i>комп'ютерна миша</i> обґрунтований і зрозумілий для користувачів, бо базується на зовнішній подібності – усім очевидній і зрозумілій.</p>	<p>Знівельована архісема і багато диференційних сем.</p> <p>Натомість актуалізовані (вийшли на перший план) семи: 'сірого кольору', 'непримітна', 'боязка'.</p> <p>Метафора ґрунтується на перенесенні зовнішніх та поведінкових особливостей тварини на людину.</p>
'гризун'		
'малого розміру'		
'сірого кольору'		
'швидка'		
'живе в норі'		
'завдає шкоди людям'		
'овальної форми'		
'має довгий тонкий хвіст'		
'непримітна'		
'за нею полює кіт'		
'боязка'		

Компонентний аналіз використовують для вивчення не лише лексичних, а й граматичних, фонетичних одиниць мови. Його можна застосовувати й для порівняння семантичних та функційних можливостей одиниць різних мов.

Дистрибутивний аналіз як особлива методика вивчення мов сформувався в річищі американської дескриптивної лінгвістики 40 – 60-х років (Б. Блок, Дж. Трейгер, З. Херріс). Дистрибуцією називають усі варіанти оточення, у яких може функціювати мовний елемент (фонема, морфема, слово та ін.). За характером оточення визначають статус досліджуваного мовного елемента: його самостійність чи несамостійність, залежність чи незалежність, частиномовний статус, стилістичний реєстр та ін.

На сьогодні дистрибутивний аналіз застосовують для дослідження всіх рівнів мови, зокрема морфології, синтаксису й семантики, проте найкраще дистрибутивному аналізу підлягають одиниці фонетичного рівня, тому що їх відносно небагато і облікувати всі оточення звука значно легше, ніж слова. Для встановлення дистрибутивних відмінностей між лексико-синтаксичними класами застосовують прийом субституції (підстановки), словоформи в тій самій позиції в реченні.

Наприклад, підстановка слів *ганьба* й *крінж* у ті самі граматичні позиції засвідчила, що обидві лексичні одиниці поєднуються зі словами, які вказують на інтенсивність вияву стану. Контекст слова *ганьба* переважно маркує спосіб її сприйняття, воно універсальніше й має ширше застосування, проте слово *крінж* позначає не саме ставлення, а комплексно явища, події, факти, які викликають несхвальне сприйняття.

Ганьба	Крінж
Яка ганьба!	Який крінж!
Оце ганьба ...	Оце крінж ...
Ну й ганьба ...	Ну й крінж!
Зазнав ганьби	–
Під вигуки Ганьба!	–
Ганьба тобі/йому/комусь!	–
Не стерпів ганьби	–
Ганьба перед усім світом	–
То вічна ганьба для когось	–
Змити таку ганьбу	–
–	Він – крінж!
–	Це мега крінж!
Померти від ганьби	Померти від крінжу
-	Чувак, ти запостив крінж

Методику безпосередніх складників (розробник – Леонард Блумфілд) з 1933 р. використовують переважно для аналізу синтаксичних одиниць. Поділ будь-якої структурної одиниці на кілька загальних складників, кожен з яких потім поділяють на дрібніші компоненти, а їх на ще дрібніші аж до неподільних дає змогу представити будову й процес формування об'ємних мовних одиниць, порівняти їхні структурні й функційні відмінності.

Трансформаційний аналіз розширив можливості мовознавців щодо вивчення складних мовних і мовленнєвих одиниць. Поняття трансформації вперше ввів у науковий обіг Зелліг Харріс, а вдосконалив і широко застосовував цей метод американський дослідник Ноама Хомський. Зокрема, він описав 24 типи трансформацій синтаксичних конструкцій і розробив алгоритм їх застосування.

Трансформаційний аналіз і методика БС лягли в основу створення породжувальної (генеративної) граматики, яка повинна пояснювати процес породження численних формально правильних структур. Ноам Хомський почав інтерпретувати мову як частину генетичної програми, закладеної в людині. За розмаїттям людських мов він намагався вловити певні універсальні закони висловлення думки, які має відбивати універсальна граматика.

Тема 6. Сучасні методи дослідження художнього тексту

Спектр методів аналізу художнього тексту доволі широкий: біографічний, історико-порівняльний, міфологічний, психоаналітичний, герменевтичний, феноменологічний, метод рецептивної естетики, структурно-семіотичний, постструктуралістичний, інтертекстуальний, деконструктивістський, гендерний (феміністична критика). Нерідко фахівці обирають системний підхід, не обмежуючись одним методом, намагаючись цілісно й всебічно інтерпретувати окремий твір, творчість певного письменника чи стильовий напрям.

Біографічний метод вивчення художньої творчості з опертям на біографію письменника, безперечно, пояснює специфіку твору, проте забезпечує дещо обмежене, суб'єктивне тлумачення тексту.

Історико-порівняльний метод спрямований на вивчення міжнародних літературних зв'язків, виявлення схожості й відмінності літературно-художніх явищ в різних країнах. Подібність літературних фактів може бути зумовлена однаковими особливостями розвитку народів чи їхніми тісними контактами, культурними впливами та ін.

Міфологічний метод має на меті з'ясування символічного підтексту, символіки, міфологем у художньому тексті. Міфологічна школа у фольклористиці та літературознавстві початку XIX ст. спиралася на уявлення про міф якуніверсальне знання, «природну релігію», необхідну умову мистецтва.

Психоаналітичний метод, що виник внаслідок взаємодії психології та літературознавства, передбачає новітній спосіб аналізу творчості письменника, літературного твору чи художнього процесу. Розвиток методу пов'язують з іменами З. Фрейда та К. Юнга. Метод спрямований на вияв несвідомих душевних порухів митця, які він опосередковано відображає у своїх творах й іноді знаходить вельми цікаву й незвичну форму для творчого втілення своїх витіснених несвідомих бажань.

Герменевтичний підхід передбачає розкриття усіх смислів твору, які нерідко глибинні. Для цього важливо збагнути задум автора й осягти смисл цілого тексту на основі аналізу частин. Герменевтичний підхід витлумачає літературний твір як структуру, що має смислову єдність і наділена генеративною функцією смислотворення. Прихильники цього методу визнають інтенціональність авторської свідомості та рецептивний характер самого процесу читання, відповідно дослідження літературних явищ і епох не можливе без урахування складної взаємодії автора, твору та читача. Засадниче положення герменевтики постулює, що будь-яке розуміння тексту є його інтерпретацією.

Феноменологічний метод літературно-критичної інтерпретації словесних творів спрямований передусім на з'ясування його мовно-смислових джерел і психологічних передумов виникнення. Метод феноменологічного аналізу передбачає вивчення будь-якої проблеми крізь призму феноменів культури, з погляду її культурного сенсу. Феноменологічний аналіз передбачає неупереджений погляд на предмет дослідження: важливо не судити, а описувати, не досліджувати твір з погляду причиново-наслідкових зв'язків, а осягти його, дати йому самому розкрити себе в процесі його сприйняття.

Метод рецептивної естетики передбачає, що інтерпретація тексту залежить від рецепції читача, і саме текст встановлює для цієї рецепції певну стратегію. Естетична рецепція, семантичне декодування, структурування сюжету відбуваються на основі взаємодії читача і тексту. Рецептивна естетика вважає кожне прочитання твору навіть тим самим читачем глибоко суб'єктивним. Єдиної інтерпретації твору бути не може. Твір щоразу закликає сприймача до гри уяви.

Метод структурно-семіотичного аналізу ґрунтується на кількоступеневому аналізі будь-яких культурних явищ з погляду кодування в них важливої світоглядної інформації. Структуру об'єкта дослідження членують на окремі елементи, які в сукупності інтерпретують як код мислення представників певної епохи, лінгвокультури, літературного напрямку. Метод широко застосовують до вивчення народної творчості, культурних артефактів, літературних творів, пам'яток старовини, етнологічних феноменів. Структурно-семіотичний аналіз продуктивно поєднують з історико-порівняльним, оскільки перший виявляє знаковий код, глибинний зміст аналізованих об'єктів, другий – з'ясовує історичну ситуацію, за якої останній зміг сформуватися.

Постструктуралістичний аналіз, що набув популярності в 70-их роках ХХ ст., по-іншому інтерпретував сенс творчості й культури. Постструктуралістська естетика постулює нескінченність і необмеженість смислу літературного чи іншого мистецького твору, абсолютну самодостатність творінь індивіда, фрагментарність у побудові художнього тексту (контамінації, колажі, парадоксальні комбінації, переосмислений інтертекст, гіпертекст, іронія, гра тощо), а також орієнтується на патологічні стани свідомості, у яких можна відійти від класичних уявлень про мистецтво і буття загалом.

Деконструктивістський напрям літературознавства виник у Франції наприкінці 1960-х років і був реакцією на дослідження структуралістів і психоаналітиків. Найвидатніший представник деконструктивізму – *Жак Дерріда* – відомий своїм вченням про відсутність центру, про конструйованість тексту, який можна не лише написати, а й конструювати, і деконструювати, дописувати й переписувати. Засадничим є положення про самодостатність тексту, цілком позбавленого контексту.

Інтертекстуальний підхід спрямований на виявлення міжтекстових відношень. Увагу дослідників привертає перегук творів через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання тощо. Художні твори нерідко вважають наслідком стилізації. Продуктивним є поняття літературного, культурного, стильового впливу. У межах цього підходу будь-який текст вважають складником широкого культурного тексту.

Феміністична критика виникла в контексті постструктуралізму у 70-х рр. ХХ ст. Її об'єктом є жіноче письмо, жіночий читацький досвід та стратегії, жіноча психологія у літературі. Феміністична та гендерна критика хоч і перебувають в одній системі координат (мова, стать, культура), однак відрізняються. Феміністична критика цікавиться лише концепцією жінки в літературі, а гендерна не оминає і чоловічих образів.

Тема 7. Соціолінгвістичні та психолінгвістичні методи дослідження

Соціолінгвістика – молода синкретична дисципліна на перетині соціології і мовознавства, що вивчає проблеми, пов'язані із соціальною природою мови, її суспільними функціями, механізми впливу соціальних чинників на мову і роллю мови в житті суспільства.

Переваги соціолінгвістичного вивчення мови:

- незалежно від масштабності чи обмеженого формату, вони відображають об'єктивне сприйняття соціумом, можливо, конкретною лінгвоспільнотою (наприклад, студентами КНЛУ) тих чи тих мовних явищ;
- сприяють об'єктивності досліджень;
- виявляють реальні мовні проблеми суспільства.
- можуть бути основним сенсом роботи або її додатковим аспектом.

Соціолінгвістичні дослідження потребують часу, ретельного планування і проведення (щоб не були тенденційними, однобокими, сумнівними); потребують охоплення широкого кола респондентів різних вікових, соціальних, територіальних категорій.

Методи соціолінгвістики:

- опитування;
- анкетування;
- інтерв'ювання;
- експеримент (моделювання ситуації для виявлення ширих реакцій);
- статистичні;
- аналіз, синтез, корелювання (побудова відношень: чи залежить уживання лайки, фемінітивів від віку, від статі, від освіти), моделювання.

Принципи соціолінгвістичних досліджень:

- об'єктивність;
- анонімність;
- репрезентативність (не можна на основі опитування 100 студентів КНЛУ висновувати про всю молодь України; потрібно рівномірно охопити усі вікові, гендерні, територіальні, соціальні категорії населення молодого віку);
- продуманість (наявність достатніх варіантів відповіді, наявність контрольних запитань);

- доступність (питання мають бути зрозумілими й передбачати коротку чітку відповідь);
- важливо не тиснути на респондента, не підводити до правильної відповіді;
- залишати право вільної відповіді (*як ви реагує на таку ситуацію? як ви називаєте...*).

Асоціативний експеримент має на меті виявити асоціації індивіда на слово-стимул, яке обирають залежно від досліджуваної проблематики. Спрямований асоціативний експеримент передбачає, що експериментатор вимагає від респондентів конкретних асоціацій певного типу (однослівних, фразеологічних, сленгових тощо). У межах ланцюжкового асоціативного експерименту дозволяють відповідати будь-якою кількістю реакцій, не обмежуючи респондента способами їх вираження. Найчастіше психолінгвісти практикують вільний асоціативний експеримент. Респонденту пропонують увесь список стимулів, до кожного з яких просять навести одну будь-яку реакцію. Асоціативні експерименти широко застосовують для дослідження особливостей формування мовної та метамовної свідомості, пам'яті, світоглядних, ціннісних уявлень, мовленнєвих здібностей у дорослих і дітей.

Тема 8. Методологія комунікативної лінгвістики

Теоретичні засади комунікативної лінгвістики:

- Мова – не абстрактна система знаків, а засіб спілкування, тому вивчати її потрібно теж лише в мовленні.
- У мовленні мова зазнає істотного впливу позамовних чинників (соціальних, культурних, гендерних, політичних тощо)
- Важливо враховувати всі особливості мовлення: соціальний контекст (ситуація, соціальні ролі, освіта й психотип учасників спілкування).
- Цінно вивчати не систему засобів, а ефективність їх використання, щоб допомогти людям у доборі засобів і реалізації комунікативних потреб.
- Одиницею комунікації є не речення чи висловлювання, а мовленнєвий акт, тобто власне мовленнєва дія, зумовлена інтенціями, тобто комунікативними намірами, й уміннями мовця, а також загалом комунікативною ситуацією, соціальними ролями учасників та багатьма іншими чинниками.
- Мовлення – лише на позір спонтанне, насправді це цілком детермінована словесна боротьба за досягнення своїх цілей. Комунікативна мета

визначає структуру кожного нашого висловлення. Ми не просто розмовляємо, ми діємо словами.

- Крім власне мови, мовці використовують цілу низку позамовних знаків, сигналів. Важливо вивчати комплексно усі мовні й позамовні коди інформації.

Методи комунікативної лінгвістики:

- **Прагматичний аналіз**, спрямований на вивчення людських вимірів комунікації. У межах нього враховують, як психологічний тип людини, її настрої, світобачення, ставлення до співрозмовника тощо впливають на перебіг комунікації, її тональність і атмосферу. У центрі уваги прагматичного аналізу перебувають такі важливі поняття комунікації, як стратегії й тактики спілкування, оцінні аспекти людської взаємодії, закони, правила й конвенції спілкування тощо.
- **Дискурсний аналіз** Це метод дослідження комунікації, який має на меті вияв соціального контексту, впливу середовища спілкування на його мовне оформлення.
- **Семіотичний аналіз** полягає в дослідженні різновидів комунікації з опертям на знакову (семіотичну) природу складників спілкування. Особливістю семіотичного аналізу є намагання знайти сталі одиниці коду — знаки, зрозуміти особливості їх поєднання в одиниці вищого рівня, дослідити особливості використання їх людиною.
- **Транзакційний (транзактний) аналіз** — це аналіз спілкування з погляду тих ролей і сценаріїв, яких дотримуються учасники спілкування відповідно до свого психологічного темпераменту, самооцінки, соціального статусу, міжособистісних стосунків.

Представники комунікативної лінгвістики завжди беруть до уваги:

- статус учасників спілкування, статус, їхні комунікативні компетенції;
- комунікативну мету кожного;
- вплив комунікативної ситуації;
- стратегії й тактики кожного учасника;
- наявність імплікатур (прихованих інтенцій і змісту);
- дотримання максим спілкування;
- результативність/нерезультативність комунікації (можливі девіації (непорозуміння)).

Методологія комунікативної лінгвістики має велике прикладне значення, оскільки допомагає мовцям ефективно спілкуватися, уникати комунікативних девіацій, невдач.

Досліднику спілкування важливо бути об'єктивним, уважним до дрібниць, незаангажованим і послідовним.

Тема 9. Польовий метод вивчення мовного й літературного матеріалу

Польовий принцип систематизації та інтерпретації мовного матеріалу сягає кінця ХІХ– початку ХХ століть. Формулювання основних ідей та принципів знаходимо в працях О.О. Потебні, Й. Тріра, В. Порціга, Н. Дьоршнера, О. Духачека, Р. Хоберга, Р. Освальда та ін.

Основний принцип – системність (охопити певну лексику й показати відношення всередині неї). Слова та їхні значення не функціують окремо, наша свідомість групує їх на основі певних семантичних або асоціативних зв'язків. Поле дає змогу змоделювати цю систему найбільш наочно. Воно умовно округле, багаторівневе. Компоненти розташовують від центру до периферії за ступенем розмиття ознак і зниженням їхньої універсальності.

Лексико-семантичне поле (ЛСП) — сукупність парадигмально пов'язаних лексичних одиниць на основі семантичної спільності (іноді й формальних показників), що разом відображають певний фрагмент дійсності. Зокрема, увагу дослідників привертала ЛСП: спорідненості, переміщення (руху), мисленнєвої діяльності, фізичних відчуттів, гумору, війни, любові, одягу, моди та ін.

Ознаки ЛСП:

- наявність спільної семи в усіх компонентах;
- системні відношення між компонентами (синонімії, антонімії, похідності, гіперо-гіпонімії);
- ієрархічна структура (виділення універсальніших і менш універсальних компонентів);
- відносна автономність поля;
- неперервність позначеного смислового простору (поле охоплює всі-всі одиниці, що стосуються певного простору);
- взаємозв'язок семантичних полів у межах всієї лексичної системи (всього словника).

Периферію поля становлять вторинні компоненти, що переходять з інших ЛСП через постійне переосмислення лексеми

Функційно-семантичне поле (ФСП) – це певним чином організована сукупність різнорівневих одиниць і явищ мовлення, об'єднаних спільною функцією. Таке поле об'єднує різнорівневі засоби (лексичні, граматичні, синтаксичні, фразеологічні), що виконують певну семантичну функцію. Теж має ієрархічну структуру (ядро, центр, периферію). Відображає підсистему мови загалом, а не тільки лексики. Виділяють ФСП заперечення, спонукальності, питальності, емоційності, експресивності, темпоральності та багато інших.

Асоціативно-семантичне поле (АСП) – це впорядкована система асоціатів до певного поняття-стимулу. Щоб побудувати таке поле, проводять вільний асоціативний експеримент, потім установлюють семантичні зв'язки між асоціатами й моделюють поле. Однією з ознак асоціативного поля є мінливість, ситуативність, дифузність, оскільки навіть той самий респондент в різні часи може наводити різні асоціації. Між стимулом і асоціатом простежують семантичні, граматико-словотворчі, асоціативно-дериваційні та синтагматичні відношення. Якщо лексико-семантичне поле має доцентровий характер, то асоціативно-семантичне – відцентровий, його наповнення більш несподіване й колоритне, відображає не лише певний зріз мови, а чийсь досвід, зріз світосприйняття, виявлений через асоціації. Якщо ЛСП спорідненості охоплює назви осіб за ступенем спорідненості (*батько, мати, син, донька, зять, дядько, тітка* та ін.), то АСП спорідненості об'єднуватиме всі асоціації, що виникають з зв'язку з цими назвами спорідненості (*батько – опора, годувальник, захисник, сивий, міцний* тощо, *мати – земля, найрідніша, найдорожча* та ін.)

Номінативне поле концепта (концептосфери) – сукупність мовних засобів, які об'єктивують концепт на певному етапі розвитку суспільства. Номінативне поле концептосфери охоплює одиниці всіх частин мови, що мають відношення до вербалізації певного концепту.

Концептом називають змістову одиницю ментального лексикону, яка відображає специфіку сприйняття людиною дійсності, її інтерпретацію у так званій мовній картині світу. Вивчення мовної картини світу безпосередньо пов'язане з визначенням способу світосприйняття і світобачення певного народу.

До номінативного поля концепту уналежнюють різні номінації: основне позначення та його синоніми, їхні похідні та образні номінації, контекстуальні синоніми, фразеологічні одиниці, паремії та ін. Вербальне наповнення концепту встановлюють на основі аналізу словникових дефініцій вербалізаторів концепту, їх етимологічного аналізу, простеження особливостей їхнього функціонування в текстах різної стильової та жанрової належності, виявленні дериваційного потенціалу, вивчення їхньої сполучуваності та фразеологічної інтерпретації. До ядра поля концепту уналежнюють одиниці з найвищою чуттєво-наочною конкретністю, найяскравіші образи, а найабстрактніші семантичні втілення становлять периферію номінативного поля концепту.

МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Мета й алгоритм виконання сучасного наукового дослідження

Теоретичні питання:

1. Методологічні засади сучасної науки та їх відображення в кваліфікаційній роботі магістра.
2. Академічна доброчесність як запорука формування високорозвиненого цивілізованого суспільства.
3. Етапи виконання наукового дослідження.

Література:

1. Бірта Г. О., Бургу Ю.Г. Методологія і організація наукових досліджень. [текст] : навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.
2. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
3. Мантур-Чубата О. С., Дубілей Ю. А., Міхалець А. В. Особливості наукового дослідження у сучасному світі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 21, частина 2. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/4.pdf
4. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с. URL: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf
5. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. І. В. Чорний, В. А. Перцева, І. М. Голопич. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.
6. Омельчук С. Бути чесним у науці й навчанні: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Херсон, 2021. 80 с.
7. Семенюк Е. Філософія сучасної науки і техніки : підручник / Едуард Семенюк, Володимир Мельник. Вид. 3-тє, випр. та допов. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.
8. Шепель Ю. О. Основи лінгвістичних досліджень : навчальний посібник для студентів 3 курсу денної форми навчання спеціальності 035.04 □ Філологія. Дніпро. 2020. 46 с.

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає мета наукового дослідження?
2. Як змінилися методологічні засади науки за останні століття?
3. У чому полягає прогностичність науки?
4. У чому полягає суспільна значущість сучасної науки?
5. Що забезпечує переконливість висновків наукового дослідження?
6. Які принципи наукової взаємодії передбачає академічна доброчесність? Чому важливо дотримуватися академічної доброчесності?
7. Яких форм академічної недоброчесності потрібно уникати під час написання кваліфікаційної роботи магістра?
8. Яку відповідальність несуть порушники академічної доброчесності у сучасному українському суспільстві?
9. У чому полягає підготовчий етап наукового дослідження?
10. Які особливості основного етапу виконання наукового дослідження?
11. Чи може сучасне наукове дослідження бути суто описовим?
12. Навіщо потрібна апробація наукового дослідження?
13. У чому полягають індуктивний і дедуктивний методи дослідження. У яких частинах майбутньої кваліфікаційної роботи магістра вони будуть доречними?

Завдання для самостійного виконання:

Завдання 1. *Сформулюйте й запишіть мету своєї кваліфікаційної роботи магістра, обґрунтуйте її актуальність з погляду потреб сучасного українського суспільства.*

Завдання 2. *Визначте об'єкт, предмет, джерела матеріалу свого наукового дослідження.*

Завдання 3. *Визначте загальнонаукові та власне лінгвістичні методи майбутнього дослідження. Обґрунтуйте використання кожного з них.*

Завдання 4. *Сформулюйте гіпотезу, яку ви плануєте довести у своєму науковому дослідженні.*

Завдання 5. *Обґрунтуйте теоретичну й практичну цінність майбутнього наукового дослідження.*

Завдання 6. *Складіть план виконання кваліфікаційної роботи магістра, вкажіть терміни подолання кожного етапу.*

Практичне заняття № 2

Інформаційне забезпечення наукового дослідження

Теоретичні питання:

1. Принципи добору інформаційного забезпечення наукового дослідження.
2. Можливості сучасних наукометричних баз.
3. Лексикографічні джерела як надійна опора дослідника.
4. Принципи добору матеріалу для наукового дослідження.

Література:

1. Гораш К. В. Складові інформаційного забезпечення науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2179
2. Горбатюк С. Є. Інформаційне забезпечення наукового дослідження: інституційно-правові аспекти. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2014. № 4. С. 130-139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2014_4_20.
3. Литвин С. Х., Добровольська В. В. Інформаційне забезпечення науково-дослідної роботи здобувачів наукового ступеня доктора філософії. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С.90-98. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004336>
4. Симоненко Т. Інформаційне забезпечення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні. *Бібл. Вісн.* 2003. №5. С. 20-22.
5. Смерницький Д. В. Інформаційне забезпечення науково-технічної діяльності. *Криміналістичний вісник*. 2015. № 1. С. 24-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krvis_2015_1_6.
6. Цехмістров Г. С. Основи наукових досліджень. Київ: Слово, 2003. 240 с.
7. Шейко В. М. Куштаренко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ: Знання-Прес, 2013. 225 с.

Запитання для самоконтролю:

1. Чим наукова інформація відрізняється від інших різновидів?
2. Яким джерелам варто віддати перевагу, вивчаючи наукову проблему?
3. Які джерела є недостатньо надійними? Чому?
4. У яких наукометричних базах Ви шукали літературу для кваліфікаційної роботи магістра? Чому варто шукати її саме в наукометричних базах?

5. Чи може слугувати підручник інформаційним забезпеченням наукового дослідження?
6. Чи можуть кваліфікаційні роботи інших студентів слугувати інформаційним забезпеченням наукового дослідження?
7. Яку роль відіграють лексикографічні джерела в інформаційному забезпеченні наукового дослідження?
8. Чому важливо спиратися на новітню наукову літературу?
9. Скільки джерел потрібно прочитати для достатнього інформаційного забезпечення наукового дослідження?
10. Як опрацьовувати зібрану наукову літературу?
11. Які вимоги до матеріалу наукового дослідження?
12. Чи можна збирати матеріал в інтернеті? За якої умови?
13. Що передбачає паспортизація матеріалу? Навіщо її виконують?
14. Чи можна збирати матеріал з живих уст?
15. Чи можна запозичувати мовний матеріал із чужих статей і монографій?

Завдання для самостійного виконання:

Завдання 1. *Наведіть перелік ключових термінів, за якими Ви шукаєте наукову літературу для власної кваліфікаційної роботи магістра.*

Завдання 2. *Доберіть 20 наукових праць, що слугуватимуть теоретичною базою до вашої кваліфікаційної роботи магістра. Оформте перелік за чинними бібліографічними вимогами.*

Завдання 3. *Випишіть з кожної прочитаної праці авторські міркування, які Ви плануєте використати як цитати у власній роботі. Правильно оформте цитати й покликання.*

Завдання 4. *Складіть список лексикографічних джерел, якими плануєте користуватися, пишучи кваліфікаційну роботу магістра. Обґрунтуйте використання кожного словника.*

Завдання 5. *Наведіть приклади матеріалу вашої кваліфікаційної роботи магістра. Поясніть, як і звідки його добираєте, за якими принципами систематизуєте.*

Практичне заняття № 3

Композиційно-змістові особливості кваліфікаційної роботи магістра

Теоретичні питання:

1. Мета й жанрові особливості кваліфікаційної роботи магістра.
2. Структура кваліфікаційної роботи магістра.
3. Порядок підготовки кваліфікаційної роботи магістра до захисту.
4. Принципи ефективної презентації результатів наукового дослідження.

Література:

1. Вимоги до написання і захисту кваліфікаційної роботи з української мови для атестації здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Українська мова і література, англійська мова, редагування освітніх видань, спеціальністю 014 Середня освіта, спеціалізацією 014.01 Українська мова і література. Ступінь вищої освіти: магістр. Форма здобуття освіти: денна / Укладач М. П. Баган. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2022. 21 с.
2. Бірта Г. О., Бургу Ю.Г. Методологія і організація наукових досліджень. [текст] : навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.
3. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
4. Мантур-Чубата О. С., Дубілей Ю. А., Міхалець А. В. Особливості наукового дослідження у сучасному світі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 21, частина 2. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/4.pdf
5. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с. URL: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf
6. Романченко А.П. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти. Одеса, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 541 с.

Запитання для самоконтролю:

1. У чому полягає мета кваліфікаційної роботи магістра?
2. Чим відрізняється магістерська робота від реферату?

3. Які обов'язкові змістові частини у кваліфікаційній роботі магістра?
4. У чому полягає специфіка й стиль викладу теоретичного розділу?
5. Чим відрізняються практичні розділи від теоретичного?
6. Які обсяг і структура кожного розділу?
7. Як правильно наводити думки інших дослідників?
8. Чи може складатися абзац з однієї цитати? / з одного речення?
9. Яке місце може займати цитата у межах абзацу?
10. Чи можна покликатися на авторів без цитування?
11. Чи можна цитувати авторів без покликання?
12. Чи можна покликатися на працю без зазначення сторінок?
13. Чи означає теоретичний характер першого розділу, що студент має бути нейтральним і ніяк не повинен висловлювати власне бачення проблеми?
14. Чи можна покликатися в теоретичному розділі лише на десяток найбільш дотичних праць?
15. Як цитувати англійськомовні праці?
16. У яких композиційних частинах кваліфікаційної роботи магістра недоречні цитати? Які композиційні складники, навпаки, мають бути насиченими цитатами й покликаннями? Чи можливі цитати у висновках?
17. Чи можна повторювати цитати й міркування у межах кваліфікаційної роботи магістра?
18. У чому полягає проблемність викладу у кваліфікаційній роботі магістра?
19. Що забезпечує переконливість висновків кваліфікаційної роботи магістра?
20. Чим відрізняються висновки до окремих розділів від загальних?
21. Як досягають концептуальної цілісності кваліфікаційної роботи магістра?
22. Чим відрізняються загальні висновки від анотації?
23. У чому полягає культура оформлення наукової праці?
24. Яких форм академічної недоброчесності потрібно уникати в написанні й оформленні кваліфікаційної праці?
25. Чи доречні у кваліфікаційній роботі магістра діаграми, порівняльні таблиці, графіки?

Завдання для самостійного виконання:

Завдання 1. *Напишіть теоретичний підрозділ своєї кваліфікаційної роботи магістра, використовуючи цитати й правильно оформлюючи покликання на праці інших дослідників. Подбайте про проблемність викладу, відобразьте дискусійність філологічної проблеми. Сформулюйте висновок до цього підрозділу.*

Завдання 2. Підготуйте невеличку презентацію на тему свого дослідження, обґрунтуйте його актуальність, план, змістове наповнення кожного розділу.

Завдання 3. Систематизуйте вже дібраний матеріал дослідження за необхідними критеріями (за семантикою, за частиномовним вираженням, за структурою, за функціями, за конотацією тощо).

Завдання 3. виправте помилки в оформленні цитат і покликань.

1. За Мацьком, у метафорі можуть бути три ступені схожості (подібності).
2. За міркуваннями Л.О. Чернейко, оживлення є «способом мислити невідоме, гіпотезою, що згорнута у поетичну форму». [25, 43]
3. Одиниця фразеологічної системи називається фразеологізмом і визначається як лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично оформлених за моделлю словосполучення чи речення, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові за традицією автоматично [Н.Я. Грипас розділ «Фразеологія» 17, с.137 з «Сучасна українська літературна мова»].
4. За визначенням В. В. Виноградова, фразеологічні зрощення являють собою «своєобразные сложные синтаксические слова» [8, 118].
5. На думку Й. Дапчевої «Дослідження саме цих двох сторін важливе для визначення як взаємодії образу (внутрішньої форми) і значення фразеологізмів, так і їх національної специфіки» [10, с. 175].
6. Згідно з Н.Ю. П'ятницькою – «синхронне зіставне вивчення фразеологічних одиниць найбільш інтенсивно розвивалося на рівні конкретних прикладів, взаємодіючи, насамперед, з двомовною лексикографією та теорією перекладу». [18, с. 125].
7. Як слушно зауважує В. Я. Пропп, цей вигаданий світ є також своєрідною метафорою.
8. Словами, але специфічно вжитими, вважає компоненти фразеологічних одиниць і О.І. Смирницький. Він із поняттям фразеологічна одиниця пов'язує термін "нарізнооформленість". Поняття "цілооформленість" та "нарізнооформленість" були запропоновані ним [17, 101].
9. Наприклад, предметом вивчення фразеології на думку Кочергана М.П. є «відтворювана одиниця мови з двох або більше слів, цілісна за своїм значенням і стійка за складом та структурою».[1, 242]
10. В свою чергу за визначенням В.Виноградова, фразеологічна одиниця – це сполука, яка не утворюється в процесі мовлення, а відтворюється за традицією. [3, 164].

Практичне заняття № 4

Класичні методи сучасних філологічних досліджень

1. Загальнонаукові методи.
2. Особливості застосування описового методу.
3. Можливості порівняльно-історичного методу.
4. Правила застосування зіставного методу.
5. Метод лінгвістичної географії: здобутки й сучасне застосування.

Література:

1. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
2. Глущенко В. А., Орел А. С. Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві : Харківська лінгвістична школа : навчальний посібник для здобувачів філологічних факультетів. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. 116 с.
3. Капранов Я., Черхава О. Основи лінгвістичної компаративістики та макрокомпаративістики. Е-підручник.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 2.вид., випр. і доп. Київ: Видавничий центр "Академія", 2006. 463 с.
5. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства: підручник. Київ: Видавничий центр "Академія", 2006. 424 с.
6. Пашкова Н.І. Етимологічний аналіз у концептуальних дослідженнях. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія.* 2013. № 27. С.32-38.
7. Шепель Ю. О. Основи лінгвістичних досліджень : навчальний посібник для студентів 3 курсу денної форми навчання спеціальності 035.04 □ Філологія. Дніпро. 2020. 46 с.

Запитання для самоконтролю:

1. Який загальнонауковий метод – індукції чи дедукції – традиційно застосовують у теоретичному розділі наукового дослідження?
2. У чому виявляється аналіз і синтез у теоретичному розділі наукового дослідження?

3. Чи використовували Ви зіставлення, пишучи підрозділ теоретичного розділу? Що дає порівняння різних визначень і поглядів на мовну проблему?
4. Як правильно застосовувати описовий метод? У чому його переваги?
5. Чи відрізняється застосування описового методу у теоретичному і практичному розділах?
6. Які особливості застосування порівняльно-історичного методу? Яка мета таких досліджень?
7. Чи можна застосувати у межах вашого дослідження порівняльно-історичний метод? Відповідь обґрунтуйте.
8. Які принципи зіставного вивчення мов? Як досягти ефективного зіставлення мов?
9. Чи застосовний зіставний метод до вивчення проблематики вашої кваліфікаційної роботи магістра? Відповідь обґрунтуйте.
10. Чи можливо застосувати метод лінгвістичної географії у межах вашої кваліфікаційної роботи магістра? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання для самостійного виконання :

Завдання 1. *Напишіть теоретичний підрозділ своєї кваліфікаційної роботи магістра, у якому представте об'єкт дослідження, використовуючи описовий метод. Визначте засоби, якими досягнуто цілісності, зв'язності опису.*

Завдання 2. *Напишіть практичний підрозділ своєї кваліфікаційної роботи магістра, у якому опишіть функціонування якогось різновиду досліджуваних одиниць. Визначте засоби, якими досягнуто цілісності, зв'язності опису.*

Завдання 3. *Виконайте невеликий зіставний аналіз досліджуваних у кваліфікаційній роботі одиниць на матеріалі різних мов / різних дискурсів/ різних текстів. Поміркуйте, чи ефективно зіставлення як дослідницький метод.*

Завдання 4. *Виконайте етимологічний аналіз термінів своєї кваліфікаційної роботи. Поміркуйте, чи важливо знати походження та мотиваційну основу термінології.*

Практичне заняття № 5

Структуралізм у сучасних лінгвістичних дослідженнях

1. Можливості компонентного аналізу.
2. Методика безпосередніх складників.
3. Трансформаційний аналіз як спосіб аналізу лексичних та синтаксичних одиниць.
4. Дистрибутивний аналіз – можливості застосування та переваги.

Література:

1. Борисюк І.В. Структуралізм і деконструкція: до проблеми методологічних стратегій. *Синopsis: текст, контекст, media*, 2013 (1). URL: <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/3>
2. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
3. Конкретно-наукові методи лінгвістичних досліджень: методичні рекомендації для студентів 1 курсу магістратури факультету іноземної та слов'янської філології / Уклад. Алексенко С.Ф. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. 44 с.
4. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 2.вид., випр. і доп. Київ: Видавничий центр "Академія", 2006. 463 с.
5. Ситар Г. Особливості моделювання синтаксичних фразеологізмів. *Граматичні студії*. 2016. Вип. 2. С.76-83.
6. Форманова С. В. Компонентний аналіз як одна із методик структурного методу. *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. пр. 2021. Вип. 28. С. 41-52. URL: <http://zum.onu.edu.ua/article/view/235544>

Запитання для самоконтролю:

1. Які теоретичні засади використання структурних методів вивчення мови?
2. Якими структурними методами вивчають а) лексичне значення слова; 2) будову речення; 3) відтінки синонімів; 4) словотвірну й морфемну будову слова; 5) імпліцитний зміст речення; 6) діалекти?
3. Як правильно виконувати компонентний аналіз? Назвіть і поясніть його термінологію.
4. Навіщо використовують трансформаційний аналіз?

5. Чи можна застосувати у межах вашого дослідження дистрибутивний аналіз? Відповідь обґрунтуйте.
6. Які принципи дистрибутивного аналізу?
7. Чи застосовний компонентний аналіз до вивчення проблематики вашої кваліфікаційної роботи магістра? Відповідь обґрунтуйте.
8. Чи можливо застосувати трансформаційний аналіз у межах вашої кваліфікаційної роботи магістра? Відповідь обґрунтуйте.
9. У чому перевага моделювання у філології? До аналізу яких мовних одиниць і явищ застосовують моделювання?

Завдання для самостійного виконання :

Завдання 1. *Виконайте компонентний аналіз одиниць (матеріалу дослідження або семантично близьких термінів), якими ви оперуєте у своєму науковому дослідженні. Завершіть аналіз висновком.*

Завдання 2. *Виконайте трансформаційний аналіз низки мовних одиниць, які ви досліджуєте у своїй кваліфікаційній роботі магістра. Завершіть роботу висновком.*

Завдання 3. *Проаналізуйте методом безпосередніх складників будову якоїсь структурної одиниці з вашого наукового дослідження. Завершіть роботу висновком.*

Завдання 4. *Проаналізуйте структуру художнього тексту на вибір. Поміркуйте, як структура допомагає втіленню авторського задуму.*

Практичне заняття № 6
Сучасні методи аналізу художнього твору

Теоретичні питання:

1. Динаміка методологічних підходів до аналізу художніх творів у світовому й українському літературознавстві.
2. Досвід герменевтичного аналізу художнього тексту.
3. Структурно-семіотичний метод: переваги, сфера застосування, проблеми.
4. Постструктуралістичні підходи до аналізу художнього тексту.

Література:

1. Бажан О. М. Кореляція феміністичної та гендерної критики як різновидів новітнього літературознавства. *Шевченкознавчі студії* : збірник наукових праць. Вип. 16. Київ: Київський ВПЦ університет. 2012. С. 152-163.
2. Бехта І. Художній текст у сфері новітніх когнітивних студій. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 9. Том 1. С. 57 – 62.
3. Борисюк І.В. Структуралізм і деконструкція: до проблеми методологічних стратегій. *Синопсис: текст, контекст, медіа*, 2013 (1). URL: <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/3>
4. Герменевтика і проблеми літературознавчої інтерпретації. Монографія / За редакцією Романа Гром'яка. Тернопіль: Редакційновидавничий відділ ТНПУ, 2006. 286 с. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/9138/1/Germenevtuka_monograf.pdf
5. Гук О.-М., Бехта І. Поняття наративного аналізу і основні підходи. *Молодий вчений*. 2020. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-92>
6. Дащенко Н. Лінгвістика тексту й основи лінгвоаналізу: методичні рекомендації. Тернопіль, 2002. 63 с
7. Дослідницькі стратегії сучасного літературознавства: навч. посіб. [для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей 035 Філологія та 014 Середня освіта (Мова та література)] / уклад.: Т.М. Марченко, Л.І. Морозова, О.А. Писарева, М.Ю. Шкуропат, І.О. Скляр. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна. 233 с.
8. Зборовська Н.В. Психологія і літературознавство. Київ: Академвидав, 2003. 392 с.

9. Несен І. Структурно-семіотичний аналіз та його застосування в етнологічних дослідженнях. *Етнічна історія народів Європи*. 2008. Вип. 25. С. 37-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2008_25_7.
10. Павліченко Л.В. Лінгвостилістичний аналіз та його місце серед методів дослідження художнього твору. *Молодий вчений*. 2022, № 4.1 (104.1). DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-13>
11. Сіренко С. Когнітивна антропологія як актуальна літературознавча методологія. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2017. № 3. С. 126-131.
12. Червінська О. Герменевтико-рецептивний та міфопоетичний концепти у практиці сучасної літературної теорії. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2011. № 1. С. 179-197.
13. Шаповал М. Інтертекстуальність: історія, теорія, поетика : навч. посіб. Київ: Вид.-полігр. центр “Київ. ун-т”, 2013. 167 с.

Запитання для самоконтролю:

1. Які методи аналізу художнього тексту найбільшою мірою враховують особистість автора?
2. Які методи постулюють неможливість об'єктивного й вичерпного аналізу художнього тексту?
3. Які методи спрямовані передусім на вивчення зв'язків тексту з іншими текстами?
4. Які методи аналізу художнього тексту добре комбінуються між собою?
5. У чому полягає специфіка герменевтичного аналізу?
6. До яких текстів варто застосовувати міфологічний та структурно-семіотичний методи?
7. У чому перевага й слабкі місця феноменологічного підходу до аналізу художнього тексту?
8. Яких теоретичних засад дотримують адепти психоаналізу в літературознавстві?
9. Які методи аналізу сфокусовані на самому тексті, безвідносно до соціально-політичного та культурного тла його написання? Чи вважаєте Ви такий підхід умотивованим?
10. Чим відрізняється застосування концептуального аналізу у мовознавстві й літературознавстві?
11. Чому не варто обмежуватися одним методом аналізу художнього твору?

Завдання для самостійного виконання :

Завдання 1. *Продемонструйте застосування міфологічного аналізу художнього твору.*

Завдання 2. *Продемонструйте застосування герменевтичного аналізу художнього твору.*

Завдання 3. *Продемонструйте застосування психоаналітичного аналізу художнього твору.*

Завдання 4. *Продемонструйте застосування постструктуралістичного підходу до аналізу художнього твору.*

Завдання 5. *Проаналізуйте текст на вибір за допомогою структурно-семіотичного методу на предмет культурного кодування. Поміркуйте, який метод ще був би доречним для аналізу обраного тексту.*

Завдання 6. *Проаналізуйте текст на вибір за допомогою інтертекстуального методу. Поміркуйте, який метод ще був би доречним для аналізу обраного тексту.*

Завдання 7. *Проаналізуйте твір кількома різними найбільш доцільними, на Вашу думку, методами. Вибір методів обґрунтуйте.*

ніч така місячна – виють тінейджери
плачуть коти божеволіють пси
ніє душа десь в куточку за ребрами
від передозу краси

ніч така місячна зоряна ясная
око пільми просто в вікна глядить
око пільми невимовно прекрасне
в барвах свинцю і слюди

ніч така місячна зоряна ясная
видно хоч голки збирай
зоряні війни здаються невчасними
вчасним здається рай

(Ю. Іздрик).

СІЗІФ

*Замість епіграфа: “Сізіф, безсилий і збунтований, знає сповна всю нікчемність людського приділу; саме про це він думає дорогою вниз. Ясність ума... забезпечує йому перемогу. Треба уявляти Сізіфа щасливим”
А.Камю. “Міф про Сізіфа”*

I.

Знову камінь зірвався. Я стою на вершині гори.
Десь в підніжжі Камю — зачаївся, небіжчик, і стежить,
Як він котиться схилом, криву полишаючи стежку
(Віднедавна Камю — повноправним учасником гри).
От зашпортнувся об щось! Підстрибнув. Вихилясом пішов.
Легко збурена ним, крейдяна кушпела осідає
На сіріючий кущ (ще, ще мить — і, здається, згадаю
Імена цих кущів! — ні, зірвалось...): лисніє, мов шовк,
Проти сонця. Пора
і собі вирушати в долину:
Якщо йти помаленьку, тимчасом і спека спаде,
І в-очу-затікаюче-потом бескеття руде
Дозолятиме менш, ніж обдерте об камінь коліно.
Ех, паскудна робота!.. Тут сплюнуть би — тільки ж в устах
Суш така, що ще трохи — і репне, як ґрунт, піднебіння!
Там є нижче криничка — замулена, правда, дробинням
Перелітним — нап’юсь і в баклажку візьму, бо пуста.
Цілу пику занурю! Ні, голову!.. (Потім цівками
Лоскотатиме плечі покrap із волосся...) Вже йду,
Вже приспішую (дідько б узяв це коліно!) ходу —
Й дозволяю собі на часинку забути про камінь.

II.

(Дорогою вниз)
Ні, Альбере. Пробач мені, хлопче, — в цім щастя нема,
Ні побіди нема (про надію, то годі й казати):
Якби думати так, я б давно вже рішився ума.
Це скоріше — як звичка на власний не морщитись запах,
Розумієш? Шкода, бо тлумачитись я не мастак.

Хіба так: є реальність підйому і спуску, є речі,
Про які мушу дбати, — як ця-ось баклажка пуста
Чи полуденним сонцем на струп'я засмалені плечі
(Дрібку б вітру — ото би полегкість! — чи жменьку роси...).

Небагато, вважаєш? Потіха, вважаєш, нужденна?
Але те, що я роблю, я роблю найкраще з усіх —
З-поміж мертвих, живих, і в потомні віки народжених!
Я ж цим каменем виховзав гору, що тулуб яйцем,
З найкрутіших сторін — до печер, до проораних ходів!
Я ж здійматись навчився всіляко — повзком і тюпцем,
І котити його, й завдавати на плечі зісподу!
Он, до речі, вже й він — ич, як гримнувся: майже нора,
По кущах тільки й знати... Ану, вилізай-но зі схову!
Він належить — до мене: так само, як вся ця гора.
І ось цього мені не однімуть ніякі богове (О. Забужко).

Практичне заняття № 7

Соціолінгвістичні та психолінгвістичні методи дослідження

Теоретичні питання:

1. Теоретичні засади й суспільна значущість соціолінгвістичних досліджень.
2. Методи соціолінгвістики.
3. Правила проведення опитувань.
4. Психолінгвістичний експеримент: правила проведення й тлумачення.

Література:

1. Баган М. Мовлення сучасної української молоді в контексті національно-культурних тенденцій розвитку суспільства. *Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації: матеріали VI Міжнародної наукової конференції*, м. Київ, 23 березня 2023 р. Київ: Талком, 2023. С. 15-16.
2. Баган М., Навальна М., & Істоміна А. Індивідуальні вербальні коди спонтанної емоційної психорегуляції сучасної української молоді. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2022. 31(2). С. 6-32. URL: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/1286>
3. Данилевська О. М. Українська мова в українській школі на початку ХХІ століття: соціолінгвістичні нариси. Київ: Видавничий дім КМА. 2019.
4. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010.
5. Масенко Л. Т. Українська соціолінгвістика: вивчення проблем мовної політики. *Українська мова*. 2008. № 1. С. 13-23.
6. Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009.
7. Недашківська Т. Є. Експеримент у психолінгвістиці (з досвіду роботи) монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 230 с.

Запитання для самоконтролю:

1. У чому перевага й труднощі соціолінгвістичних досліджень?
2. Чим анкетування відрізняється від опитування та інтерв'ювання? Коли доречні ці методи соціолінгвістичних досліджень?

3. Які загальні проблеми розв'язує соціолінгвістика?
4. Які конкретні проблеми у вашому науковому досліджуванні було б ефективно проаналізувати соціолінгвістичними методами?
5. Які композиційні частини традиційно роблять в анкетах?
6. У чому полягає підготовчий етап опитування та анкетування?
7. Які принципи створення анкети найефективніші?
8. Яких правил проведення психологічного експерименту важливо дотримуватися?
9. Що таке корелятивний аналіз? Як узагальнюють й презентують його результати?

Завдання для самостійного виконання:

Завдання 1. *Складіть анкету й обґрунтуйте алгоритм анкетування для розв'язання конкретної проблеми в рамках виконання вашого наукового дослідження.*

Завдання 2. *Проведіть невелике опитування для збору важливого фактичного матеріалу для вашого дослідження. Обґрунтуйте вибір опитаних. Проаналізуйте їхні відповіді та соціальні фактори, які на них впливають.*

Завдання 3. *Поміркуйте, чи вплинула російська повномасштабна інтервенція 2022 року на вживання тих мовних одиниць і явищ, які ви досліджуєте у кваліфікаційній роботі магістра.*

Завдання 4. *Поміркуйте, який психолінгвістичний експеримент можна було впровадити в рамках вашого наукового дослідження. Назвіть принципові умови проведення такого експерименту. Обґрунтуйте його доречність.*

Завдання 5. *Підготуйте невелике повідомлення про цікавий психолінгвістичний експеримент.*

Практичне заняття № 8

Методологія комунікативної лінгвістики

Теоретичні питання:

1. Теоретичні засади комунікативної лінгвістики.
2. Переваги й труднощі комунікативної лінгвістики.
3. Поняття комунікативного акту, комунікативної компетенції, комунікативної інтенції, комунікативної стратегії, тактики, комунікативної девіації.
4. Методи комунікативної лінгвістики.
5. Принципи й максими ефективного спілкування.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 342 с.
2. Безугла Л. Р. Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia Philologica*. 2013. №1.
URL: <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/22>
3. Бехта І. Аспекти дискурсного аналізу художнього твору. *Слов'янський вісник. Зб. наук. праць. Серія "Філол. науки"*. Рівне, 2006. Вип. 6. С.7 –13.
4. Король А. М. Розвиток комунікативних здібностей учнів: теоретичний аналіз. *Молодь і ринок*. 2019. № 2. С. 54-59.
5. Ливицька І. Науковий дискурс: рівні та особливості аналізу . Наукові записки. 2011. Вип.96 (1). С.381-385.
6. Лужецька Н.В. Комунікативно-прагматичний аспект розв'язання проблеми булінгу в українському освітньому середовищі. Кваліфікаційна робота магістра. Київський національний лінгвістичний університет. 2022.
7. Ольховська Н. С., Кухар О. І. Прагматико-комунікативний аналіз аграрного дискурсу. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки*. 2017. Вип. 276. С. 172-180.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_fil.n_2017_276_27
8. Фролова І. Є. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія*. 2018. Вип. 87. С.52-61.

9. Швелідзе Л.Д. Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української та англійської мов). Дисертація. 2021. <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9878>

Запитання для самоконтролю:

1. Що є об'єктом вивчення комунікативної лінгвістики? Назвіть представників цього напрямку мовознавства.
2. З якими галузями мовознавства та іншими науками перетинається комунікативна лінгвістика?
3. Чому увагу дослідників привертають мовленнєві акти, а не окремі мовні засоби? Якими мовними одиницями люди реалізують мовленнєві акти? Які типи мовленнєвих актів ви здійснюєте найчастіше?
4. Що таке комунікативна компетенція? Як її формують?
5. Які комунікативних стратегій й тактик краще дотримуватися у віртуальному спілкуванні, а яких – краще уникати?
6. Які методи комунікативної лінгвістики релевантні для Вашого наукового дослідження? Чому?
7. У чому переваги й принципи дискурсного аналізу?
8. Чим дискурс відрізняється від тексту? Схарактеризуйте дискурс, який є або може бути об'єктом вашого дослідження.
9. У чому полягають переваги й проблеми прагматичного аналізу? До вивчення яких одиниць мови чи ситуацій мовлення Ви б його застосували?
10. У чому специфіка й переваги семіотичного аналізу? У яких ситуаціях він доречний?
11. Що таке максими спілкування? Чому їх потрібно дотримуватися?
12. Наведіть приклад імплікатур. Чому до них вдаються мовці?
13. Які причини комунікативних девіацій? Наведіть приклади. Як запобігати комунікативним девіаціям?

Завдання для самостійного виконання:

Завдання 1. *Виконайте лінгвістичний та комунікативно-прагматичний аналіз текстів оголошень:*

1. Шановні покупці! Наполегливо просимо не грюкати дверима. Ви ж не в маршрутці! Адміністрація.

2. Шановні батьки! Прохання не спізнюватися! Прийом дітей рівно до 8.30. Пізніше хвіртка дитячого садка буде замкнена. Через паркан дітей не перекидати! Передавати особисто в руки вихователям.

Завдання 2. *Проілюструйте невеликим діалогами (можна змоделювати, взяти з інтернету чи з досліджуваного художнього твору) ефективно й неефективно вживання одиниць Вашого дослідження (фразеологізмів, оцінних номінацій осіб). Поясніть причини результативності або нерезультативності комунікативного акту.*

Завдання 3. *Наведіть приклади того, як за допомогою одиниць Вашого дослідження мовці можуть втілювати різні комунікативні стратегії.*

Завдання 4. *На матеріалі власного наукового дослідження обґрунтуйте необхідність дотримання максимум спілкування, дайте рекомендації певним категоріям мовців щодо оптимізації спілкування.*

Завдання 5. *Проаналізуйте, як вік, досвід, професія впливають на добір засобів у межах того мовного явища, яке ви вивчаєте.*

Завдання 6. *Поміркуйте й проілюструйте прикладами, які ролі можуть грати мовці, вживаючи одиниці, які ви вивчаєте у своєму науковому дослідженні.*

Практичне заняття № 9

Моделювання поля як метод систематизації мовного й літературного матеріалу

Теоретичні питання:

1. Теоретичні засади моделювання полів у мовознавстві й літературознавстві.
2. Переваги й труднощі моделювання поля.
3. Лексико-семантичні, функційно-семантичні та асоціативно-семантичні поля: принципи побудови.
4. Системні відношення між одиницями поля, його рівнями та між різними полями.
5. Номінативне або асоціативне поле концепту як новий вид поля у філології.

Література:

1. Бойко Н. І. Специфіка лексико-семантичного поля концепту «війна» в кіноповісті О. Довженка «Україна в огні». *Література та культура Полісся*. 2021. № 102. Серія «Філологічні науки». № 17. С.116-130.
2. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Бортун К. О. Функційно-семантичне поле категорії імператива в публіцистичному дискурсі: проблеми визначення структури та опису. *Studia Slavica Hung.* 2020. № 65. 2, 425–437 DOI: 10.1556/060.2020.00033 .
3. Горова Д.В. Лексико-семантичні поля у творчості Юрія Винничука. Кваліфікаційна робота магістра. Криворізький державний педагогічний університет. Кривий ріг, 2018. 68 с. URL: http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/2624/1/%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%92%D0%90%20%D0%94.%20%D0%92.%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_2018.pdf
4. Гоцинець І. Поняття "асоціативно-семантичне поле" у різних галузях лінгвостилістики. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2016. С. 285-293. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2016_2016_28.
5. Гурова О. М. Лексико-семантичне поле «вік людини» в українській мові. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних

- наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2018.
6. Кирилюк О. Асоціативно-семантичне поле «євроінтеграція» в мовній свідомості мешканців. Актуальні питання гуманітарних наук. 2022. Вип 56, том 2. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/56_2022/part_2/22.pdf
  7. Дріч Ю. С. Номінативне поле концепту ‘радість’/ ‘печаль’ в українській мові: етимолого-культурологічний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови.* 2014. Вип. 11. С. 22-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2014_11_7.
  8. Кочерган М.П. Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зіставному мовознавстві. *Мовознавство.* 2007. № 4-5. С.13-19.
  9. Левченко А. Лексико-семантичне поле «КРИЗА» в українській лінгвосвідомості (за словниками й асоціативним експериментом). URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32887/1/28-30.pdf>
  10. Щаслива Є.Ю. Лексико-семантичне поле прози Наталії Гурницької (на матеріалі роману «Мелодія кави у тональності кардамону»). Кваліфікаційна робота магістра. Донецький національний університет ім. Василя Стуса. Вінниця. 2020.

Запитання для самоконтролю:

1. У чому переваги моделювання поля у філологічних дослідженнях?
2. Які ознаки лексико-семантичного поля?
3. Які принципи побудови лексико-семантичного поля?
4. У яких семантичних відношеннях перебувають одиниці лексико-семантичного поля?
5. У чому специфіка функційно-семантичного поля?
6. Як добирають матеріал до асоціативно-семантичного поля?
7. Який тип поля більш релевантний для дослідження різночастиномовних засобів?
8. Чи можна вважати поле ізольованим мовним утворенням?
9. У чому полягає ієрархічність лексико-семантичного поля?
10. У чому полягає системність лексико-семантичного поля?
11. Як застосовують моделювання поля у вивченні художніх творів?
12. Які одиниці становлять ядро лексико-семантичного поля, які – приадресовану зону, які – периферію і які – крайню периферію?

13. Чому поле вважають динамічним утворенням?
14. Чи має моделювання полів прикладне значення? Відповідь обґрунтуйте.
15. Чим відрізняється асоціативно-семантичне поле від лексико-семантичного?
16. З якими іншими лінгвістичними методами часто комбінують моделювання поля?

Завдання для самостійного виконання:

Завдання 1. *Змодельуйте невелике поле (ЛСП чи ФСП) на основі матеріалу вашого дослідження. Обґрунтуйте його структуру. Схарактеризуйте відношення між компонентами поля.*

Завдання 2. *Змодельуйте невелике асоціативне поле одного із запропонованих концептів або оберіть інший, більш дотичний до вашого наукового дослідження:*

ПРАЦЯ, УСПІХ, ВОЛОНТЕРСТВО, ПЛАГІАТ, БАХМУТ, СВОЇ-ЧУЖІ

Завдання 3. *Поміркуйте, які поля можна змодельувати на основі наведеного тексту.*

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ

Українці й вишивка — неподільні поняття. Але цікаво, коли вперше в історії люди почали прикрашати одяг вишитими орнаментами, й що це були за візерунки? Скіфи, сармати, кіммерійці прикрашали одяг із льону, шкір тварин вишитими геометричними орнаментами, що склалися зі свастик, меандрів, хвиль. Про це нам відомо з оповідей грецького історика Геродота. Також фігурки людей в одязі з елементами вишивки археологи знаходили на золотих прикрасах, статуетках.

Історія виникнення вишивки в Україні пов'язана з Трипільською культурою, яку відносять до епохи пізнього неоліту. Нам добре відомо, що трипільці були майстерними гончарями, які не просто робили посуд із глини, але й прикрашали його характерними спіральними, хвилястими візерунками. Історики переконані, що мотиви були й на одязі трипільців. Але до нашого часу полотна із льону й коноплі, звісно, не збереглися. Лише фрагменти трипільської кераміки — свідки історії українського вишитого одягу.

Розкопки Соколової могили на Миколаївщині порадували цінителів української культури. Серед поховань сарматської жриці науковці знайшли фрагменти шовкової тканини із золотою вишивкою. Знахідку датують I ст. до н.е. Цікаво, що одяг оздоблювався у техніці «у прикрій». Вона стане розповсюдженою аж у XII ст., у часи Київської Русі. Історики вважають, що візерунки викладалися золотою ниткою на шовку, а вже потім пришивали жовтими нитками до основи. Ймовірно, це були сакральні символи плодючості або багатства.

Історія походження української вишивки буде не повною, якщо не згадати про металеву статуетку чоловічка з Мартинівського скарбу, датованого VI століттям і знайденого в Черкаській області біля села Мартинівка. Фігурка «одягнена» у сорочку із вишивкою на грудях. В українській історії чимало прикладів, коли вишиті орнаменти знаходили на кам'яних бабах у степах.

Історія української вишивки має чимало задокументованих свідчень того, що знать була вбрана у вишитий одяг. В Іпатіївському літописі від 1252 р. говориться, що князь Данило Галицький під час зустрічі з королем був одягнений в кожух, обшитий золотими плоскими мережками.

Найдавнішими українськими мотивами були геометричні візерунки, наприклад, спіралі трипільської культури. Хвилясті лінії, ромби, зигзаги, меандри, кола і цятки — такими були перші фрагменти українських орнаментів. Щодо технік, то найдавнішими українськими вважаються подібні прийоми, як «прокол», «шов по формі», «шов в ялиночку», «шов у прикріп», «єдвабний шов», «шов по мотузці», «панцерний шов». Цими техніками оздоблювалися ризи священників та декор церкви за часів Київської Русі. До речі, саме тоді з'явилися і перші вишивальні школи, які започаткувала сестра Ярослава Мудрого, Анна. Історія свідчить, що при церквах та монастирях дівчаток навчали працювати із шовковими нитками, гаптувати золотом та сріблом на парчі, оксамиті, декорувати вироби коштовним камінням.

Найдавнішими українськими вишивальними техніками в історії є пряма гладь, яка дуже популярна в усіх регіонах України, та «ретязь», яку люблять на західній Україні. Остання техніка є різновидом класичного «хрестика». Практикували вишивальниці до 150 видів технік та варіантів оздоблень одягу. Серед них були односторонні (коли візерунок лише з однієї сторони — тамбурний шов, плоска гладь, хрестик), двосторонні (двостороння гладь, низинка і т. д.).

З XVIII ст. популярності у вишивальниць набирає бісер (гарус), стеклярус (видовжений бісер). Як свідчить історія української вишивки, дрібними

намистинками зі скла полюбляли вишивати на західній Україні. Навіть зараз на Буковині, Закарпатті, Львівщині, Франківщині фаворитами серед місцевих є вишиванки, розшиті бісером, гердани (намиста із бісеру).

Переломним моментом в історії української вишивки стало ХІХ ст., коли популярності набули замовлення вишиванок у майстринь. Тепер не треба було самостійно шити та оздоблювати сорочки, сукні, а можна було замовити вбрання з будь-якої нагоди. Значну роль у популяризації вишивки як елемента повсякденного одягу серед інтелігенції зіграв Іван Франко. Він першим сміливо і цілком вдало поєднував класичну вишиту сорочку із діловим стилем (піджаком). І його приклад зараз наслідують політики.

Історія української вишивки має ще одну яскраву сторінку — визвольна боротьба в часи Української революції (1917-1921 роки) та періоду УПА (1942-1949). Воїни повстанці обов'язково мали з собою чорну сорочку, як варіант одягу для поховання. Депортовані та розкуркулені українці в таборах ГУЛАГу продовжували вишивати. У фондах національних музеїв є вишивки, виконані із клаптиків матраців, вишиті риб'ячими кістками замість голки.

На заміну майстриням-вишивальницям прийшла техніка. Перша в історії машинка для вишивки була презентована 1821 року на технічній виставці у Франції. З 40-их років ХХ століття машинна вишивка зробила вишитий одяг доступним задоволенням для всіх.

Історія української вишивки зробила черговий виток після здобуття незалежності та з часів Помаранчевої революції. Одяг з орнаментами перестав сприйматися як елемент фольклорного костюму для сценічного виступу, а став одягом, який засвідчує національну ідентичність, патріотизм та походження.

Сучасна українська вишивка переживає розквіт. До традиційних технік та матеріалів додається вишивка на органі, евростіці, що значно розширює асортимент вишитого одягу.

Українська вишивка властива не лише сорочкам. Геометричними, рослинними, зооморфними, антропоморфними візерунками прикрашали:

- домашній текстиль. Історія української вишивки свідчить, що вишивкою оздоблювали скатертини, простирадла, наволочки для подушок, фіранки, рушники, серветки, килими, гобелени.
- сакральні речі: ризи для священників, підставки під чаші, ікони, скатертини під підсвічники.

Допоки українці одягатимуть одяг із вишитими елементами, доти триватиме зв'язок між поколіннями (вилучено зі сторінки: <https://kalyna.store/istoriya-ukrainskoi-vishivky>).

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ З МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Порівняйте теоретичні засади та особливості застосування зіставного й порівняльно-історичного методів.

2. Які форми унаочнення результатів наукового дослідження можна застосувати в роботі і в її презентації?

3. Які методи дослідження є найбільш релевантними для вивчення названих мовних одиниць. Відповідь обґрунтуйте.

Діалекти, метафори, порівняльні звороти.

4. Яких методів філологічних досліджень стосуються наведені поняття. Дайте їх визначення.

Типологія мов, комунікативна девіація, респондент.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

За кожне виконане завдання контрольної модульної роботи студент може одержати оцінки "5", "4", "3", "2".

За 1 завдання студент одержує оцінку "5", якщо вичерпно й грамотно відповів на питання; оцінку "4" – якщо правильно відповів на питання, але припустився кількох змістових неточностей, орфографічних, пунктуаційних чи стилістичних помилок. Оцінку "3" студент одержує, якщо не повністю відповів на питання, оцінку "2" – якщо не відповів на питання.

За 2 і 3 завдання студент одержує оцінку "5" за умови бездоганного виконання їх, оцінку "4" – якщо припустився не більше 2 помилок. Оцінку "3" студент одержує, якщо зробив до 4 помилок, оцінку "2" – якщо зробив понад 4 помилки.

За 4 завдання оцінку "5" ставлять, якщо студент безпомилково підібрав синоніми; оцінку "4" – якщо припущено до 2 помилок; оцінку "3" – якщо виявлено не більше 4 помилок; оцінку "2" – якщо у виконаному завданні понад 4 помилки.

Загальна оцінка за контрольну модульну роботу залежить від оцінок за окремі завдання МКР:

"5" – якщо 3 і більше завдань МКР студент виконав на "5", решту на "4";

"4" – якщо 3 і більше завдань МКР студент виконав на "4", решту на "5" або "3";

"3" – якщо 3 і більше завдань МКР студент виконав на "3", решту на "5" або "4".

Студент одержує загальну "3", якщо 1 з завдань виконано на "2" незалежно від оцінок за решту завдань.

Студент одержує загальну оцінку "2", якщо більше 2 завдань виконав на "2".

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Філософські й загальнометодологічні засади сучасної науки.
2. Динаміка загальнонаукових принципів пізнання.
3. Загальнонаукові методи.
4. Роль академічної доброчесності у формуванні цивілізованого наукового середовища. Види порушень академічної доброчесності.
5. Сучасні суспільні вимоги до наукового дослідження.
6. Етапи підготовки й виконання наукового дослідження.
7. Апробація й презентація наукового дослідження: суть, принципи, оформлення.
8. Інформаційне забезпечення наукового дослідження: спектр праць і методологія їх пошуку.
9. Інформаційні технології у науковій діяльності сучасного філолога.
10. Лексикографічні джерела у науковій діяльності сучасного філолога..
11. Правила конспектування наукових джерел.
12. Мета й жанрова специфіка кваліфікаційної роботи магістра.
13. Композиційні й змістові особливості кваліфікаційної роботи магістра.
14. Властивості наукового тексту. Технологія складання наукового тексту.
15. Сучасні вимоги до написання й оформлення кваліфікаційної роботи магістра.
16. Методологія теоретичних узагальнень у науковому дослідженні.
17. Потенціал та особливості застосування описового методу в мовознавчих та і літературознавчих дослідженнях.
18. Порівняльно-історичний метод: можливості, здобутки, принципи застосування.
19. Зіставний метод: можливості, здобутки, принципи застосування.
20. Метод лінгвістичної географії : можливості, здобутки, принципи застосування.
21. Типологія структурних методів у філології.
22. Можливості застосування компонентного аналізу. Термінологія методу.
23. Дистрибутивний аналіз : особливості застосування.
24. Трансформаційний аналіз : переваги й проблеми.
25. Методика безпосередніх складників : переваги й проблеми.
26. Герменевтичний аналіз художнього тексту: теоретичні засади й специфіка виконання.
27. Структурно-семіотичний метод аналіз художнього або фольклорного тексту.
28. Структуралізм у мовознавстві й літературознавстві.
29. Методи мовознавства й літературознавства, що розвинулися на противагу структуралізму.
30. Психологічний аналіз у літературознавчих і мовознавчих дослідженнях.

31. Феноменологічний метод аналізу художнього твору.
32. Біографічний метод аналізу художнього твору.
33. Феміністична критика: здобутки проблеми, перспективи.
34. Теоретичні засади використання соціолінгвістичних методів у мовознавстві або літературознавстві.
35. Типологія методів соціолінгвістики.
36. Принципи ефективного анкетування й опитування.
37. Способи обробки зібраної внаслідок анкетування інформації.
38. Психолінгвістичний експеримент: методологія організації, проведення й тлумачення.
39. Вільний асоціативний експеримент як метод вивчення мовомислення.
40. Методологія комунікативної лінгвістики: теоретичні засади й переваги.
41. Термінологія комунікативної лінгвістики.
42. Прагматичний аналіз: основні прийоми й особливості застосування.
43. Транзакційний аналіз: передумови й особливості застосування.
44. Дискурсний аналіз. Поняття дискурсу.
45. Моделювання поля як метод дослідження й систематизації мовного матеріалу.
46. Структура мовного поля та зв'язки між його рівнями й компонентами.
47. Лексико-семантичне поле на мовному й художньо-літературному матеріалі.
48. Типологія полів у сучасному мовознавстві.
49. Специфіка моделювання асоціативно-семантичного поля.
50. Специфіка моделювання номінативного поля концепту. Мета й перевага такого поля.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Академія, 2004. 342 с.
2. Безугла Л. Р. Лінгвістична прагматика та дискурсивний аналіз. *Studia Philologica*. 2013. №1. URL: <https://studiap.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/22>
3. Бехта І. Аспекти дискурсного аналізу художнього твору. *Слов'янський вісник. Зб. наук. праць. Серія "Філол. науки"*. Рівне, 2006. Вип. 6. С.7–13.
4. Бірта Г. О., Бургу Ю.Г. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.
5. Вимоги до написання і захисту кваліфікаційної роботи з української мови для атестації здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Українська мова і література, англійська мова, редагування освітніх видань, спеціальністю 014 Середня освіта, спеціалізацією 014.01 Українська мова і література. Ступінь вищої освіти: магістр. Форма здобуття освіти: денна / Укладач М. П. Баган. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2022. 21 с.
6. Габідулліна А.Р., Колесніченко О.Л. Методологія сучасних лінгвістичних досліджень: навчальний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б.І. Маторіна, 2019. 322 с.
7. Гораш К. В. Складові інформаційного забезпечення науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2179
8. Горбатюк С. Є. Інформаційне забезпечення наукового дослідження: інституційно-правові аспекти. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2014. № 4. С. 130-139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2014_4_20.
9. Капранов Я., Черхава О. Основи лінгвістичної компаративістики та макрокомпаративістики. Е-підручник.
10. Конкретно-наукові методи лінгвістичних досліджень: методичні рекомендації для студентів 1 курсу магістратури факультету іноземної та слов'янської філології / Уклад. Алексенко С.Ф. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 44 с. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/9505/1/Aleksenko_Konkretno-naukovi%20metody.pdf

11. Кочерган М.П. Теорія функціонально-семантичного поля і її застосування в зіставному мовознавстві. *Мовознавство*. 2007. № 4-5. С.13-19.
12. Мантур-Чубата О. С., Дубілей Ю. А., Міхалець А. В. Особливості наукового дослідження у сучасному світі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 21, частина 2. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/21_2_2018ua/4.pdf
13. Мацюк Г. Прикладна соціолінгвістика. Питання мовної політики: Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009.
14. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с. URL: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf
15. Методи лінгвістичних досліджень: навчальний посібник/ МОН України, Уманський держ. пед. ун.-т. імені Павла Тичини/ упорядник: Н. А. Цимбал. Умань: Візаві, 2019. 106 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11808/1/%D0%9C%D0%9B%D0%94.pdf>
16. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. І. В. Чорний, В. А. Перцева, І. М. Голопич. Харків: ХНУВС, 2019. 272 с.
17. Омельчук С. Бути чесним у науці й навчанні: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Херсон, 2021. 80 с.
18. Романченко А.П. Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти. Одеса, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 541 с.
19. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки : підручник. Вид. 3-тє, випр. та допов. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.
20. Симоненко Т. Інформаційне забезпечення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні. *Бібл. Вісн.* 2003. №5. С. 20-22.
21. Смерницький Д. В. Інформаційне забезпечення науково-технічної діяльності. *Криміналістичний вісник*. 2015. № 1. С. 24-38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/krvis_2015_1_6.
22. Форманова С. В. Компонентний аналіз як одна із методик структурного методу. *Записки з українського мовознавства* : зб. наук. пр. 2021. Вип. 28. С. 41-52. URL: <http://zum.onu.edu.ua/article/view/235544>
23. Цехмістров Г. С. Основи наукових досліджень. Київ: Слово, 2003. 240 с.

24. Шейко В. М. Куштаренко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ: Знання-Прес, 2013. 225 с.
25. Шепель Ю. О. Основи лінгвістичних досліджень : навчальний посібник для студентів 3 курсу денної форми навчання спеціальності 035.04 □ Філологія. Дніпро. 2020. 46 с.

Додаткова:

1. Баган М. Мовлення сучасної української молоді в контексті національно-культурних тенденцій розвитку суспільства. *Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації: матеріали VI Міжнародної наукової конференції*, м. Київ, 23 березня 2023 р. Київ: Талком, 2023. С. 15-16.
2. Баган М., Навальна М., & Істоміна А. Індивідуальні вербальні коди спонтанної емоційної психорегуляції сучасної української молоді. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2022. 31(2). С. 6-32. URL: <https://psycholing-journal.com/index.php/journal/article/view/1286>
3. Бехта І. Художній текст у сфері новітніх когнітивних студій. *Закарпатські філологічні студії*. 2019. Вип. 9. Том 1. С. 57 – 62.
4. Білоконенко Л.А. Соціолінгвістика : практикум. Кривий Ріг : КДПУ, 2020. 106 с.
5. Бойко Н. І. Специфіка лексико-семантичного поля концепту «війна» в кіноповісті О. Довженка «Україна в огні». *Література та культура Полісся*. 2021. № 102. Серія «Філологічні науки». № 17. С.116-130.
6. Борисюк І.В. Структуралізм і деконструкція: до проблеми методологічних стратегій. *Синопсис: текст, контекст, медіа*, 2013 (1). URL: <https://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/3>
7. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Бортун К. О. Функційно-семантичне поле категорії імператива в публіцистичному дискурсі: проблеми визначення структури та опису. *Studia Slavica Hung.* 2020. № 65. 2, 425–437 DOI: 10.1556/060.2020.00033 .
8. Глущенко В. А., Орел А. С. Порівняльно-історичний метод в українському мовознавстві : Харківська лінгвістична школа : навчальний посібник для здобувачів філологічних факультетів. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2017. 116 с.
9. Горова Д.В. Лексико-семантичні поля у творчості Юрія Винничука. Кваліфікаційна робота магістра. Криворізький державний педагогічний університет. Кривий ріг, 2018. 68 с. URL:

http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/2624/1/%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%92%D0%90%20%D0%94.%20%D0%92.%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_2018.pdf

10. Гоцинець І. Поняття "асоціативно-семантичне поле" у різних галузях лінгвостилістики. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2016. С. 285-293. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2016_2016_28.
11. Гук О.-М., Бехта І. Поняття наративного аналізу і основні підходи. Молодий вчений. 2020. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-11-87-92>
12. Гурова О. М. Лексико-семантичне поле «вік людини» в українській мові. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2018.
13. Данилевська О. М. Українська мова в українській школі на початку ХХІ століття: соціолінгвістичні нариси. Київ: Видавничий дім КМА. 2019.
14. Дащенко Н. Лінгвістика тексту й основи лінгвоаналізу: методичні рекомендації. Тернопіль, 2002. 63 с
15. Дріч Ю. С. Номінативне поле концепту ‘радість’/ ‘печаль’ в українській мові: етимолого-культурологічний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови.* 2014. Вип. 11. С. 22-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2014_11_7.
16. Зборовська Н.В. Психологія і літературознавство. Київ: Академвидав, 2003. 392 с.
17. здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей 035 Філологія та 014 Середня освіта (Мова та література)] / уклад.: Т.М. Марченко, Л.І. Морозова, О.А. Писарева, М.Ю. Шкуропат, І.О. Скляр. Слов’янськ : Вид-во Б. І. Маторіна. 233 с.
18. Король А. М. Розвиток комунікативних здібностей учнів: теоретичний аналіз. *Молодь і ринок.* 2019. № 2. С. 54-59.
19. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : Підруч. для студ. філол. спец. ВНЗ. 2.вид., випр. і доп. Київ: Видавничий центр "Академія", 2006. 463 с.
20. Левченко А. Лексико-семантичне поле «КРИЗА» в українській лінгвосвідомості (за словниками й асоціативним експериментом). URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/32887/1/28-30.pdf>

21. Левчук К. Соціолінгвістичні аспекти дослідження сучасного українського комунікативного простору : дипломна робота магістра : 035.01 Філологія. Українська мова та література / К. Левчук ; Хмельниц. нац. ун-т. Хмельницький, 2022. 69 с.
22. Литвин С. Х., Добровольська В. В. Інформаційне забезпечення науково-дослідної роботи здобувачів наукового ступеня доктора філософії. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С.90-98. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004336>
23. Лівницька І. Науковий дискурс: рівні та особливості аналізу . *Наукові записки*. 2011. Вип.96 (1). С.381-385.
24. Лужецька Н.В. Комунікативно-прагматичний аспект розв'язання проблеми булінгу в українському освітньому середовищі. Кваліфікаційна робота магістра. Київський національний лінгвістичний університет. 2022.
25. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010.
26. Масенко Л. Т. Українська соціолінгвістика: вивчення проблем мовної політики. *Українська мова*. 2008. № 1. С. 13-23.
27. Недашківська Т. Є. Експеримент у психолінгвістиці (з досвіду роботи) монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 230 с.
28. Несен І. Структурно-семіотичний аналіз та його застосування в етнологічних дослідженнях. *Етнічна історія народів Європи*. 2008. Вип. 25. С. 37-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eine_2008_25_7.
29. Ольховська Н. С., Кухар О. І. Прагматико-комунікативний аналіз аграрного дискурсу. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки*. 2017. Вип. 276. С. 172-180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_fil.n_2017_276_27
30. Павліченко Л.В. Лінгвостилістичний аналіз та його місце серед методів дослідження художнього твору. *Молодий вчений*. 2022, № 4.1 (104.1). DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-13>
31. Павліченко Л.В. Лінгвостилістичний аналіз та його місце серед методів дослідження художнього твору. *Молодий вчений*. 2022, № 4.1 (104.1). DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-13>
32. Пашкова Н.І. Етимологічний аналіз у концептуальних дослідженнях. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Філологія, педагогіка, психологія*. 2013. № 27. С.32-38.

33. Ситар Г. Особливості моделювання синтаксичних фразеологізмів. Граматичні студії. 2016. Вип. 2. С.76-83.
34. Сіренко С. Когнітивна антропологія як актуальна літературознавча методологія. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2017. № 3. С. 126-131.
35. Фролова І. Є. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія*. 2018. Вип. 87. С.52-61.
36. Червінська О. Герменевтико-рецептивний та міфопоетичний концепти у практиці сучасної літературної теорії. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. 2011. № 1. С. 179-197.
37. Шаповал М. Інтертекстуальність: історія, теорія, поетика : навч. посіб. Київ: Вид.-полігр. центр “Київ. ун-т”, 2013. 167 с.
38. Швелідзе Л.Д. Мовні засоби реалізації комунікативних стратегій у дискурсі соціальних мереж (на матеріалі української та англійської мов). Дисертація. 2021. <https://abstracts.donnu.edu.ua/article/view/9878>
39. Щаслива Є.Ю. Лексико-семантичне поле прози Наталії Гурницької (на матеріалі роману «Мелодія кави у тональності кардамону»). Кваліфікаційна робота магістра. Донецький національний університет ім. Василя Стуса. Вінниця. 2020.

Мирослава Петрівна Баган

**МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ СУЧАСНИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ**

Навчально-методичний посібник
для практичних занять та самостійної роботи студентів

Підписано до друку 02.07. 2023р. Формат 60x84 1/16
Папір друк. № 1 Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 6,25
Умовн. фарбо-відб. 6,36 Обл.-вид. арк. 6,36
Тираж 100. Зам. № 23 -127

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 08.12.2003 р.

Віддруковано "Видавництво Ліра-К"
03115, Київ, вул. Василя Стуса 22/1
Свідоцтво про внесення до державного реєстру
Серія ДК № 3981.